

2012

Kogo kształcą polskie szkoły?

Analiza kierunków kształcenia w szkołach ponadgimnazjalnych i wyższych

Magdalena Jelonek
Dariusz Szklarczyk

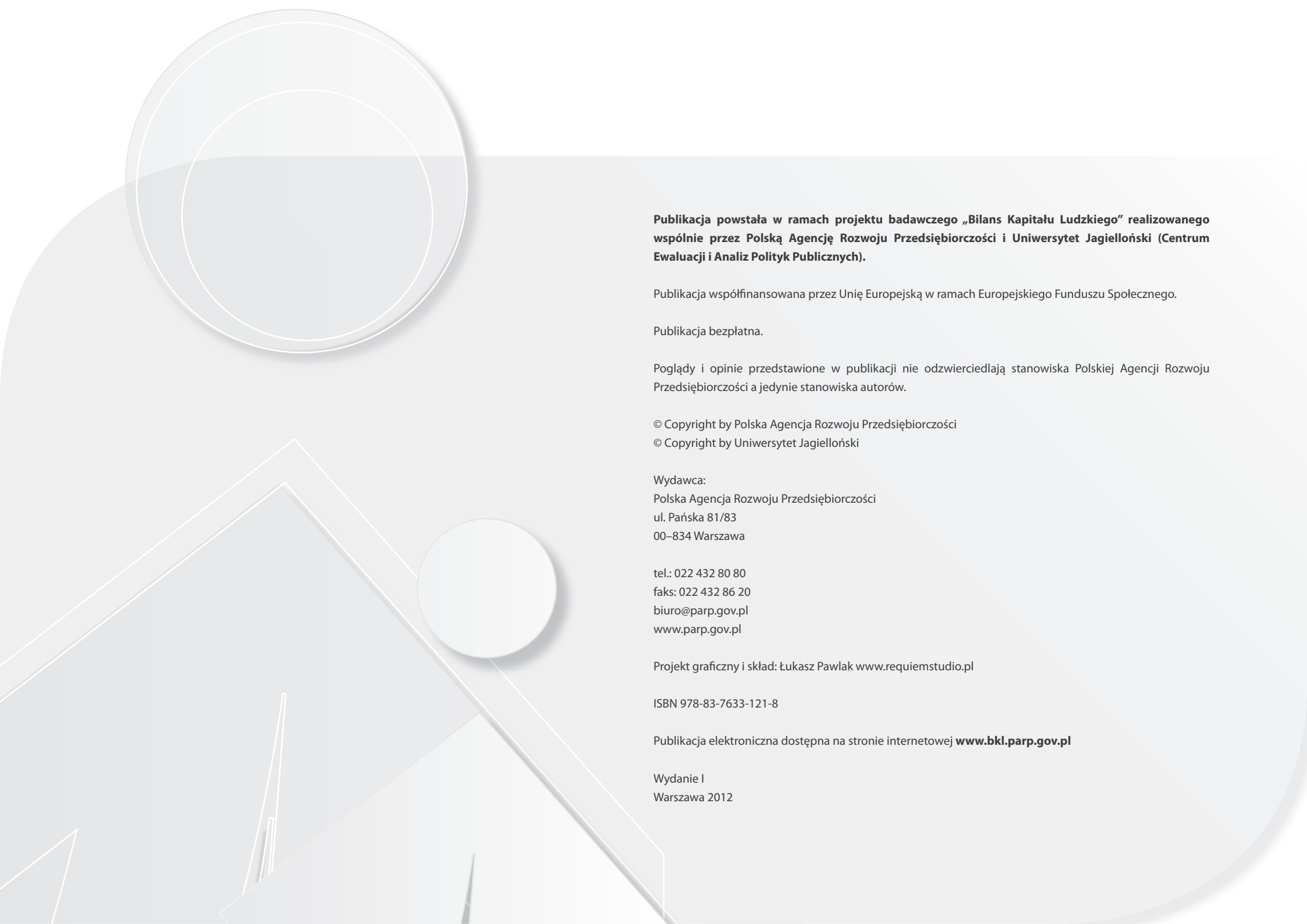
Kogo kształcą polskie
szkoły?

Kogo kształcą polskie szkoły?

Analiza kierunków kształcenia w szkołach ponadgimnazjalnych i wyższych

Magdalena Jelonek
Dariusz Szklarczyk

Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości
Warszawa 2012

Publikacja powstała w ramach projektu badawczego „Bilans Kapitału Ludzkiego” realizowanego wspólnie przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości i Uniwersytet Jagielloński (Centrum Ewaluacji i Analiz Polityk Publicznych).

Publikacja współfinansowana przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Publikacja bezpłatna.

Poglądy i opinie przedstawione w publikacji nie odzwierciedlają stanowiska Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości a jedynie stanowiska autorów.

© Copyright by Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości

© Copyright by Uniwersytet Jagielloński

Wydawca:

Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości

ul. Pańska 81/83

00-834 Warszawa

tel.: 022 432 80 80

faks: 022 432 86 20

biuro@parp.gov.pl

www.parp.gov.pl

Projekt graficzny i skład: Łukasz Pawlak www.requiemstudio.pl

ISBN 978-83-7633-121-8

Publikacja elektroniczna dostępna na stronie internetowej www.bkl.parp.gov.pl

Wydanie I

Warszawa 2012

Spis treści

Wstęp	6
Główne wnioski	7
Metodologia	9
ROZDZIAŁ 1 – Szkoły ponadgimnazjalne	13
1.1 - Szkoły ponadgimnazjalne w Polsce – wprowadzenie	14
1.2 - Preferencje uczniów szkół ponadgimnazjalnych w zakresie kierunków kształcenia – stabilizacja czy zmiana?	19
1.3 - Strategie edukacyjne dziewcząt i chłopców w szkolnictwie ponadgimnazjalnym	27
ROZDZIAŁ 2 – Szkoły wyższe	38
2.1 - Szkoły wyższe w Polsce – wprowadzenie	39
2.2 - Preferencje studentów szkół wyższych w zakresie kierunków kształcenia – stabilizacja czy zmiana?	43
2.3 - Wybory edukacyjne kobiet i mężczyzn – szkolnictwo wyższe	49

W ramach projektu „Bilans Kapitału Ludzkiego” – realizowanego przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości w partnerstwie z Uniwersytetem Jagiellońskim – po raz drugi prezentujemy wyniki analizy kierunków kształcenia na poziomie ponadgimnazjalnym i wyższym. Wyniki te są oparte na danych sprawozdawczych zbieranych przez Główny Urząd Statystyczny (formularz s-10) oraz danych oświatowych gromadzonych w ramach Systemu Informacji Oświatowej (tzw. SIO). Podobnie jak to miało miejsce w I edycji badań, ten cząstkowy raport spełnia przede wszystkim funkcję uzupełniającą względem pozostałych raportów powstałych na bazie danych sondażowych. Jego głównym celem jest zarysowanie kontekstu edukacyjnego dla analiz procesów dopasowywania się popytu i podaży na rynku pracy. To co odróżnia II edycję badania od I, to fakt umieszczenia analiz dotyczących kierunków kształcenia na poziomie ponadgimnazjalnym i wyższym w osobnym raporcie. W I edycji dane te stanowiły część rozdziału wprowadzającego do raportów cząstkowych charakteryzujących uczniów i studentów szkół ponadgimnazjalnych i wyższych.

W niniejszym raporcie zostaną opisane zmiany, jakie zaszły w systemie kształcenia na poziomie ponadgimnazjalnym i wyższym między 2009 r. a 2010 r.; w niektórych, uzasadnionych przypadkach zostanie jednak przyjęta szersza perspektywa czasowa.

Kluczowy problem, który zostanie przez nas poruszony dotyczy kwestii naborów na poszczególne kierunki kształcenia, a także zmian, jakie pojawiły się w tym procesie. Zmiany te mogą świadczyć, z jednej strony, o modyfikacji preferencji kandydatów na studia, z drugiej zaś o zmianie strategii edukacyjnych szkół wyższych. Zarówno jedna, jak i druga kwestia wydaje się być niezwykle istotna dla procesów dopasowania się podaży kwalifikacji do popytu na rynku pracy – warta jest zatem pogłębionej analizy. Dane przedstawione w takim ujęciu nabierają szczególnego znaczenia w kontekście zmian, jakie mają obecnie miejsce w systemie kształcenia na poziomie ponadgimnazjalnym i wyższym. Mamy tutaj na myśli struktury kwalifikacji,

wprowadzone w jednym i drugim obszarze, których wdrożenie ma na celu m.in. ukierunkowanie kształcenia na świadome formowanie określonych kompetencji (wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych). Ramy te, w założeniu, mają stać się sprawnym narzędziem poprawy jakości kształcenia na poziomie ponadgimnazjalnym i wyższym, a co za tym idzie instrumentem dopasowywania kształcenia do potrzeb pracodawców.

W niniejszym raporcie wyniki badań zostały zaprezentowane w takim samym ujęciu problemowym zarówno dla szkół ponadgimnazjalnych, jak i wyższych. Na początku zamieszczono krótkie wprowadzenie do problematyki kształcenia na poszczególnych poziomach, ze szczególnym uwzględnieniem jego ukierunkowania na określone kierunki kształcenia. Następnie zaprezentowano zmiany, jakie zaszły w preferencjach kandydatów na uczniów/studentów pomiędzy 2009 r. a 2010 r. Zmiany te znajdują odzwierciedlenie w przekształceniach naborów do poszczególnych szkół. Z kolei trzecia kwestia dotyczy specyficznych strategii edukacyjnych kobiet i mężczyzn oraz ich transformacji w czasie. Problem ten wydaje się być niezwykle ważny dla zrozumienia procesów mających w chwili obecnej miejsce na rynku pracy, zwłaszcza w kontekście często podnoszonego problemu zaniżonych szans rynkowych kobiet, które, co zakładamy jako hipotezę, są silnie związane z ich specyficznymi wyborami edukacyjnymi.

Liczymy, że ten przeglądowy raport spotka się z zainteresowaniem i chęcią do zapoznania się z raportem głównym oraz pozostałymi raportami szczegółowymi.

Jarosław Górniak
Kierownik naukowy projektu

**KIERUNKI
KSZTAŁCENIA
W SZKOŁACH
PONADGIMNAZJALNYCH**

Podsumowując część raportu dotyczącą kierunków kształcenia w szkołach ponadgimnazjalnych, doszliśmy do następujących wniosków:

1. Spada liczba uczniów w szkołach ponadgimnazjalnych – największy spadek dotyczy liceów uzupełniających i techników uzupełniających, a umiarkowany m.in. liceów ogólnokształcących i techników.
2. Najbardziej preferowane przez uczniów szkół ponadgimnazjalnych kierunki kształcenia to kierunki dające tytuł technika. Najwięcej uczniów (7,8% ogółu) kształciło się w 2011 r. na kierunku „technik informatyk”.
3. W grupie najmniej popularnych kierunków kształcenia (<30 osób w skali kraju) dominują kierunki robotnicze i rzemieślnicze.
4. W zasadniczych szkołach zawodowych 4 najpopularniejsze kierunki kształcenia skupiają ponad połowę uczniów. Są to: mechanik pojazdów samochodowych (17,7%), kucharz małej gastronomii (13,2%), fryzjer (11,3%) oraz sprzedawca (9,7%).

5. W przypadku preferowanych przez uczniów kierunków kształcenia można zaobserwować serwicyzację gospodarki, tj. nastawienie na sektor usług; Nie widać w tym względzie większego zróżnicowania regionalnego. Najliczniejszą kategorią kierunków kształcenia są zawody średniego personelu nauk fizycznych, chemicznych i technicznych.
6. Potwierdza się obserwowana w wielu badaniach tendencja do różnicowania strategii edukacyjnych chłopców i dziewcząt – chłopcy wybierają kierunki dające zawód, a dziewczęta kierunki dające wykształcenie ogólne. Powody zróżnicowania to m.in. tradycyjne podziały kulturowe, kwalifikacje fizyczne związane z wykonywaniem niektórych zawodów oraz wysokie aspiracje edukacyjne (w przypadku aspiracji wydaje się jednak, że cechują one nie tylko dziewczęta, ale też chłopców m.in. z mniejszych miejscowości).

**KIERUNKI
KSZTAŁCENIA
W SZKOŁACH
WYŻSZYCH**

Podsumowując część raportu dotyczącą kierunków kształcenia w szkołach wyższych, doszliśmy do następujących wniosków:

1. Zarówno w przypadku studiów I, jak i II stopnia utrzymuje się podobny wzór preferencji w zakresie kierunku kształcenia – kierunki, na których studiuje największa liczba studentów to głównie kierunki humanistyczne, społeczne i ekonomiczne.
2. Mimo nadal dużej popularności, w 2010 r. kierunki humanistyczne, społeczne i ekonomiczne odnotowały spadek liczby studentów. Świadczy to o zmianach w preferencjach kandydatów na studia, które są zgodne z intencjami twórców reformy szkolnictwa wyższego w Polsce.

3. Można zaobserwować wzrost zainteresowania kierunkami lekarskimi, ścisłymi i technicznymi, a także kierunkami unikatowymi, co może świadczyć o zwiększających się wymaganiach kandydatów na studia i ich ukierunkowaniu w stronę zindywidualizowania posiadanych kompetencji i kwalifikacji. Kierunki niszowe i unikatowe będą, najpewniej, budowały w najbliższych latach przewagi konkurencyjne uczelni.
4. Kierunki, na których odnotowano największe procentowe wzrosty w przypadku studiów niestacjonarnych I stopnia i jednolitych magisterskich to kierunki związane z usługami edukacyjnymi i społecznymi, z bezpieczeństwem oraz ze zdrowiem.

5. Kobiety zdecydowanie częściej kontynuują naukę na studiach II stopnia (ich odsetek jest zazwyczaj większy na studiach magisterskich niż licencjackich). Ponadto wzrasta odsetek kobiet kształcących się w trybie dziennym oraz na uczelniach publicznych (kobiety stają się głównymi beneficjentkami publicznego sektora edukacji).
6. Kierunki kształcenia na poziomie wyższym możemy podzielić na typowo kobiece (opieka społeczna, pedagogika, biologia, humanistyka, sztuka, dziennikarstwo, usługi dla ludności, kierunki społeczne), typowo męskie (inżynieryjno-techniczne, usług transportowych oraz informatyczne) oraz neutralne. Kierunki typowo kobiece częściej przygotowują do zawodów gorzej płatnych i rzadziej poszukiwanych na rynku, a typowo męskie – do zawodów lepiej płatnych i częściej poszukiwanych.
7. Mniejszy poziom sfeminizowania kierunków typowo kobiecych i większy stopień zmaskulinizowania kierunków typowo męskich widoczny jest na studiach niestacjonarnych. Na nich też pojawia się większa liczba kierunków typowo męskich;
8. Typowo kobiece kierunki na studiach stacjonarnych podlegają zdecydowanie szybszej dalszej feminizacji niż analogiczne kierunki typowo męskie. Jedynie w przypadku kierunków informatycznych następuje wzrost maskulinizacji;
9. Wyrównywanie szans rynkowych między kobietami, a mężczyznami poprzez zmianę profilu kształcenia kobiet następować będzie dzięki studiom stacjonarnym. Na studiach stacjonarnych nie obserwuje się aż tak dużych dysproporcji odnośnie płci uczących się w ramach kierunków ścisłych, ponadto dysproporcje te wciąż maleją.

Metodologia

Zawody/kierunki kształcenia w szkolnictwie
zawodowym i wyższym

KIERUNKI
KSZTAŁCENIA
NA POZIOMIE
PONADGIMNAZJALNYM

Porównywalność wyników pomiędzy poszczególnymi modułami wymagała standaryzacji kodowania i wobec tego posłużono się ustaloną klasyfikacją zawodów opracowaną przez Międzynarodową Organizację Pracy w postaci ISCO-08. Zawody były kodowane według klucza zawartego w tym standardzie. Zważywszy na fakt, że szczegółowa klasyfikacja zawodów obejmuje ponad 2000 zawodów i specjalności, to przedstawienie informacji o wszystkich byłoby niemożliwe – chodzi o małą przejrzystość danych, ale również niewielką liczebność większości wymienianych zawodów. Dlatego zdecydowano się na agregację informacji o poszczególnych zawodach do pewnych ogólniejszych kategoryzacji w postaci grup zawodowych. Ze względów praktycznych w raporcie są wykorzystywane dwa rodzaje kategoryzacji – do tzw. grup wielkich zawierających dziewięć ogólnych grup zawodowych oraz grup dużych obejmujących 38 bardziej szczegółowych grup zawodowych.

Skrót	Nazwa wielkiej grupy zawodowej
KIER	Przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i kierownicy
SPEC	Specjaliści
SRED	Technicy i inny średni personel
BIUR	Pracownicy biurowi
USLU	Pracownicy usług i sprzedawcy
ROLN	Rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy*
ROBW	Robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy
OPER	Operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń
ROBN	Pracownicy przy pracach prostych

Nazwa dużej grupy zawodowej
Przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i dyrektorzy generalni
Kierownicy do spraw zarządzania i handlu
Kierownicy do spraw produkcji i usług
Kierownicy w branży hotelarskiej, handlu i innych branżach usługowych
Specjaliści nauk fizycznych, matematycznych i technicznych
Specjaliści do spraw zdrowia
Specjaliści nauczania i wychowania
Specjaliści do spraw ekonomicznych i zarządzania
Specjaliści do spraw technologii informacyjno–komunikacyjnych
Specjaliści z dziedziny prawa, dziedzin społecznych i kultury
Średni personel nauk fizycznych, chemicznych i technicznych
Średni personel do spraw zdrowia
Średni personel do spraw biznesu i administracji
Średni personel z dziedziny prawa, spraw społecznych, kultury i pokrewny
Technicy informatycy
Sekretarki, operatorzy urządzeń biurowych i pokrewni
Pracownicy obsługi klienta
Pracownicy do spraw finansowo–statystycznych i ewidencji materiałowej
Pozostali pracownicy obsługi biura
Pracownicy usług osobistych
Sprzedawcy i pokrewni
Pracownicy opieki osobistej i pokrewni
Pracownicy usług ochrony
Rolnicy produkcji towarowej
Rolnicy i rybacy pracujący na własne potrzeby
Robotnicy budowlani i pokrewni – z wyłączeniem elektryków

Robotnicy obróbki metali, mechanicy maszyn i urządzeń i pokrewni
Rzemieślnicy i robotnicy poligraficzni
Elektrycy i elektrownicy
Robotnicy w przetwórstwie spoż., obróbce drewna, produkcji wyrobów tekst.
Operatorzy maszyn i urządzeń wydobywczych i przetwórczych
Monterzy
Kierowcy i operatorzy pojazdów
Pomoce domowe i sprzętaczk
Robotnicy pomocniczy w rolnictwie, leśnictwie i rybołówstwie
Robotnicy pomocniczy w górnictwie, przemyśle, budownictwie i transporcie
Pracownicy pomocniczy przygotowujący posiłki
Ładowacze nieczystości i inni pracownicy przy pracach prostych

KIERUNKI
KSZTAŁCENIA
NA POZIOMIE
WYŻSZYM

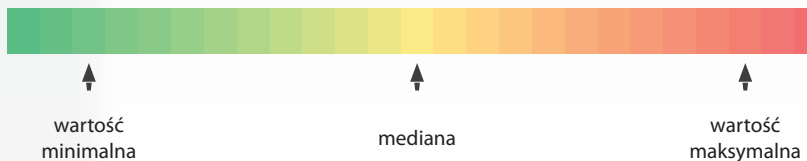
W odmienny sposób zostały zakodowane kierunki kształcenia na poziomie wyższym. W tym celu posłużono się stosowaną przez Główny Urząd Statystyczny klasyfikacją kierunków kształcenia szkolnictwa wyższego ISCED'97. Kierunki były kodowane według klucza zawartego w tym standardzie. W opracowaniu zdecydowano się na agregację informacji o poszczególnych kierunkach do pewnych ogólniejszych kategoryzacji w postaci grup kierunków. Ze względów praktycznych w raporcie są wykorzystywane dwa rodzaje kategoryzacji – do tzw. 8 grup oraz 22 podgrup.

Nazwa grupy
KSZTAŁCENIE
NAUKI HUMANISTYCZNE I SZTUKA
NAUKI SPOŁECZNE, GOSPODARKA I PRAWO
NAUKA
ZDROWIE I OPIEKA SPOŁECZNA
TECHNIKA, PRZEMYSŁ, BUDOWNICTWO
ROLNICTWO
USŁUGI

Nazwa podgrupy
Pedagogiczna
Humanistyczna
Artystyczna
Społeczna
Ekonomiczna i administracyjna
Prawna
Dziennikarstwa i informacji
Biologiczna
Fizyczna
Matematyczna i statystyczna
Informatyczna
Medyczna
Opieki społecznej
Inżynierijno–techniczna
Produkcji i przetwórstwa
Architektury i budownictwa
Rolnicza, leśna i rybactwa
Weterynaryjna
Usługi dla ludności
Ochrony środowiska
Usług transportowych
Ochrony i bezpieczeństwa

CZYTANIE TABEL
TOPOGRAFICZNYCH

W wielu tabelach dla łatwiejszej orientacji zastosowano kolorowanie, przyjmując podejście „topograficzne”, które nawiązuje do sposobu kolorowania map: wartościom względnie niskim odpowiada kolor zielony, przeciętnym – żółty, względnie wysokim – czerwony. Należy podkreślić, że chodzi tu właśnie o wartości względne poszczególnych wskaźników, czyli ukazujące, jaką pozycję zajmuje dana kategoria na tle ogółu.

wartości wskaźnika względem mediany

Rozdział 1

Szkoły ponadgimnazjalne

Jakie są preferencje uczniów szkół ponadgimnazjalnych w zakresie kierunków kształcenia ?

Czy preferencje te są niezmiennie w czasie, czy też następuje w ich zakresie istotna zmiana? A jeśli tak, to w którym kierunku ewoluują ?

Jakie strategie edukacyjne przyjmują uczniowie i uczennice szkół ponadgimnazjalnych? Czym różnią się wybory edukacyjne i zawodowe chłopców od wyborów dziewcząt ?

OBECNY SYSTEM SZKOLNICTWA PONADGIMNAZJALNEGO W POLSCE

Pisząc o szkołach ponadgimnazjalnych, w niniejszym opracowaniu skupiamy się na trzech zasadniczych kwestiach. Po pierwsze prezentujemy zarys sytuacji związanej z aktualnym stanem systemu szkolnictwa ponadgimnazjalnego w Polsce – typami i liczebnością szkół, zmianami prawnymi i demograficznymi. Jesteśmy bowiem świadkami transformacji, które mogą w najbliższym czasie zmienić kształt i charakter tego systemu, rzutując m.in. na wybory zawodowe i edukacyjne młodych ludzi. Drugą kwestię stanowi analiza obecnych preferencji uczniów w zakresie kierunków kształcenia ponadgimnazjalnego. Są one ważne nie tylko jako zaczątek decydujący o ścieżce dalszego kształcenia, ale też – zwłaszcza w przypadku szkolnictwa zawodowego – jako element podaży na rynku pracy. Trzecia kwestia odnosi się do strategii edukacyjnych uczniów

System szkolnictwa ponadgimnazjalnego w Polsce podlega istotnym zmianom, które sprawią, że począwszy od najbliższego roku szkolnego – 2012/2013 – na prezentowane w tym raporcie dane trzeba będzie spojrzeć w innym świetle. Zmiany przynosi m.in. ustawa o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw z dnia 19 sierpnia 2011 r. Aby w pełni zrozumieć ich zakres, przypomnijmy parę najistotniejszych faktów o obecnym systemie szkolnictwa ponadgimnazjalnego. Aktualnie działające szkoły ponadgimnazjalne, jako kategoria obejmująca podmioty prowadzące nauczanie dla absolwentów gimnazjów, pojawiły się w roku szkolnym 2002/2003. Od tamtego czasu zaliczano do nich następujące typy szkół:

- 2 i 3–letnie zasadnicze szkoły zawodowe;
- 3–letnie licea ogólnokształcące;
- 3–letnie licea profilowane;
- 4–letnie technika (na podbudowie programowej gimnazjum);

¹ Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2010/2011, GUS 2011, s. 26.

w podziale na płeć. Różnice w tym zakresie są eksplorowane na poziomie szkolnictwa wyższego, m.in. jako element dyskusji o równouprawnieniu zawodowym płci. Wskazuje się, m.in., że kobiety częściej niż mężczyźni, w sposób świadomy, wybierają kierunki studiów związane z niskopłatnymi sektorami gospodarki (np. pedagogiczne). Tymczasem zróżnicowanie strategii edukacyjnych ze względu na płeć można zaobserwować wcześniej, na etapie wyboru szkoły ponadgimnazjalnej, co udowodnimy w dalszej części raportu. Prezentację wyników analizy danych zastanych zaczynamy od opisu systemu szkolnictwa ponadgimnazjalnego w Polsce, uzupełnionego o wnioski z innych badań poświęconych temu szczeblowi edukacji.

- szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe¹.

Od roku szkolnego 2004/2005 dołączyły do nich:

- 2–letnie uzupełniające licea ogólnokształcące;
- 3–letnie technika uzupełniające (na podbudowie programowej zasadniczej szkoły zawodowej);
- 3–letnie szkoły specjalne przysposabiające do pracy².

Od 1 września 2005 r. zaczęły funkcjonować też szkoły policealne (w obecnym kształcie). Należy podkreślić, że kategoria szkół policealnych jest obszerna i zaliczają się do nich, wymagające niekiedy osobnej uwagi, kolegia pracowników służb społecznych, nauczycielskie kolegia języków obcych oraz kolegia nauczycielskie.

² Tamże, s. 26.

NAJWAŻNIEJSZE ZMIANY PRAWNE

Założenia ustawy z 19 sierpnia 2011 r. przyjmują, że łatwiej będzie uczniom zdobyć wykształcenie zawodowe lub nowy zawód, a także uzupełnić kwalifikacje. Nauka w technikach i zasadniczych szkołach zawodowych ma być ściślej powiązana z nauką w gimnazjach, co powinno pozwolić na lepsze opanowanie zagadnień z kształcenia ogólnego w szkołach uczących zawodu. Ponadto:

- w roku szkolnym 2012/2013 zostaną zlikwidowane uzupełniające licea ogólnokształcące i technika, a wstrzymanie naboru do liceów profilowanych spowoduje ich stopniową likwidację³;
- od 1 września 2012 r. wchodzi w życie rozporządzenie wprowadzające nową klasyfikację zawodów szkolnictwa zawodowego; w wyniku rozporządzenia zostanie wygaszone kształcenie w kilkudziesięciu zawodach; nowa klasyfikacja zawiera 200 zawodów powiązanych z 251 kwalifikacjami; każda kwalifikacja jest powiązana z określonym zakresem wiedzy i

umiejętności, przy czym zawód może być związany z 1, 2 lub 3 kwalifikacjami (wyjątkiem jest 7 zawodów szkolnictwa artystycznego, dla których nie wyodrębnia się kwalifikacji)⁴;

- przygotowane zostało również rozporządzenie dotyczące podstawy programowej kształcenia w zawodach – wejdzie ono w życie 1 września 2012 r.; nowością jest zgromadzenie w jednym dokumencie opisów kształcenia (wraz z efektami kształcenia) dla wszystkich zawodów ujętych w klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego⁵.

³ Komunikat dotyczący ustawy ze strony Ministerstwa Edukacji Narodowej, dostępne na: www.men.gov.pl

⁴ Informacja dotycząca rozporządzenia, dostępne na: www.men.gov.pl.

⁵ Tamże.

NAJWAŻNIEJSZE
WNIOSKI Z BADAŃ
POŚWIĘCONYCH
SZKOŁOM
PONADGIMNAZJALNYM

Na opisywane w dalszej części wyniki badań warto spojrzeć z perspektywy wniosków na temat szkolnictwa ponadgimnazjalnego (w szczególności zawodowego), pochodzących z innych badań. Stanowią one uzupełnienie prezentowanego materiału i pozwalają pełniej zrozumieć istotę obserwowanych zjawisk. Wnioski te zaprezentowano poniżej w układzie tabelarycznym.

WNIOSEK	RAPORT	INSTYTUCJA
Zmiany w szkolnictwie ponadgimnazjalnym są konieczne, zwłaszcza w odniesieniu do zasadniczych szkół zawodowych. Ze-stawienie liczby bezrobotnych osób z wykształceniem zawodowym z deklarowanym przez pracodawców zapotrzebowaniem na pracowników posiadających takie wykształcenie pokazuje, że osoby legitymujące się wykształceniem zawodowym często nie posiadają kwalifikacji pożądaných przez pracodawców.	„Badanie funkcjonowania systemu kształcenia zawodowego w Polsce. Raport z badania danych wtórnych – desk research”.	MEN, 2011
Preferencje uczniów w zakresie kierunków kształcenia ponadgimnazjalnego wskazują na wysokie aspiracje edukacyjne, przy względnie niskim zainteresowaniu nauką zawodów robotniczych i rzemieślniczych. Tymczasem, co wynika z badań pracodawców, aż 50% poszukujących pracowników wskazało na trudności w znalezieniu odpowiednich robotników wykwalifikowanych do pracy. Powodem był najczęściej brak wymaganych kompetencji.	„Kogo chcą zatrudnić pracodawcy. Potrzeby zatrudnieniowe pracodawców i wymagania kompetencyjne wobec poszukiwanych pracowników” (BKL – badanie pracodawców, II edycja).	CEAPP UJ/PARP, 2011
Porównanie aktualnych badań pracodawców z badaniami sprzed kilku lat wskazuje na trwałe, niezmiennie zapotrzebowanie pracodawców na kompetencje społeczne pracowników, m.in. skuteczne komunikowanie się, umiejętność pracy zespołowej czy samokształcenia. To może, choć nie musi, stawić w uprzywilejowanej sytuacji absolwentów szkół kładących nacisk na kształcenie ogólne. Wprowadzana reforma ponadgimnazjalnego szkolnictwa zawodowego ma na celu m.in. wyrównanie poziomu kształcenia ogólnego w szkołach kształcących w zawodzie. Wyzwaniem jest połączenie kształcenia ogólnego z zawodowym, podczas gdy dominujący trend społeczny, polegający na wyborze kształcenia ogólnego zamiast zawodowego, może być postrzegany jako zagrożenie.	„Badanie systemu kształcenia zawodowego w Polsce. Raport z badania jakościowego wśród ekspertów”.	MEN, 2011
Istotnym problemem, wpływającym na atrakcyjność i efektywność ponadgimnazjalnego szkolnictwa zawodowego, jest zdiagnozowana przewaga nauczycieli w zaawansowanym wieku oraz trudności z rekrutacją i utrzymaniem dobrze wyszkolonej kadry.	„Badanie funkcjonowania systemu kształcenia zawodowego w Polsce. Raport końcowy”.	MEN, 2011
Preferencje w zakresie kierunków kształcenia ponadgimnazjalnego są w dużej mierze kształtowane poza szkołą – przez rodzinę, znajomych, rówieśników. Słabo funkcjonuje doradztwo zawodowe w ramach placówek szkolnych. W efekcie dokonywane indywidualnie wybory mogą w sposób niezamierzony skumulować się w postaci sytuacji dla większości niekorzystnej i nieoptymalnej z punktu widzenia potrzeb rynku pracy.	„Badanie funkcjonowania systemu kształcenia zawodowego w Polsce. Raport końcowy”.	MEN, 2011
Eksperti wypowiedziający się na temat ponadgimnazjalnego szkolnictwa zawodowego, w tym przedsiębiorcy, w krytyczny sposób odnoszą się do formuły egzaminów zawodowych, szczególnie w technikach. Wskazują m.in., że są one oderwane od praktycznych problemów (pisemne, bez praktycznego wykonania), co dodatkowo demotywuje uczniów do potwierdzania w ten sposób kwalifikacji zawodowych (egzaminy te nie są obowiązkowe). Ta sama grupa wskazuje na problem z klasyfikacją zawodów i stosowaną nomenklaturą. W wielu przypadkach nazwy zawodów nie komunikują w jasny sposób kwalifikacji stojących za danym zawodem, a ponadto niektóre brzmią nieatrakcyjnie, wręcz odstraszaająco (np. rzeźnik-wędliniarz), utrudniając promocję. Od 1 września 2012 r. w tym zakresie przewidziane są zmiany.	„Badanie systemu kształcenia zawodowego w Polsce. Raport z badania jakościowego wśród ekspertów”.	MEN, 2011

ANALIZOWANE TYPY SZKÓŁ PONADGIMNAZJALNYCH

Przedstawiona poniżej analiza preferencji w zakresie kierunków kształcenia w szkołach ponadgimnazjalnych, w tym strategii edukacyjnych chłopców i dziewcząt na tym poziomie kształcenia, została w całości oparta na danych pochodzących z Systemu Informacji Oświatowej. Wykorzystane zostały dane ze spisu wrześniowego z 2010 r. oraz ze spisu marcowego z 2011 r.

W analizowanym okresie czasu **istotnemu spadkowi uległa liczba uczniów** uczęszczających do poszczególnych typów szkół ponadgimnazjalnych, co w sytuacji obowiązku nauki do ukończenia 18 roku życia jest w dużej mierze wywołane niższym demograficznym. **Spadek ten dotknął szkoły reprezentujące każdy z analizowanych typów**, przy czym był względnie najłagodniejszy w przypadku liceów ogólnokształcących, liceów profilowanych, techników, zasadniczych szkół zawodowych i szkół artystycznych (wykres 1.1.1).

Najsilniejszy spadek liczby uczniów dotknął **licea uzupełniające (14%) i technika (23%) uzupełniające**, a więc te typy szkół, które od przyszłego roku szkolnego zaprzestaną działalności. Ponad 10% spadek dotknął również szkoły policealne. Co ciekawe, w przypadku liceów profilowanych, w których kształcenie ma zostać wygaszone w ciągu 2 lat (brak rekrutacji od września 2012 r.), spadek ten był stosunkowo niewielki.

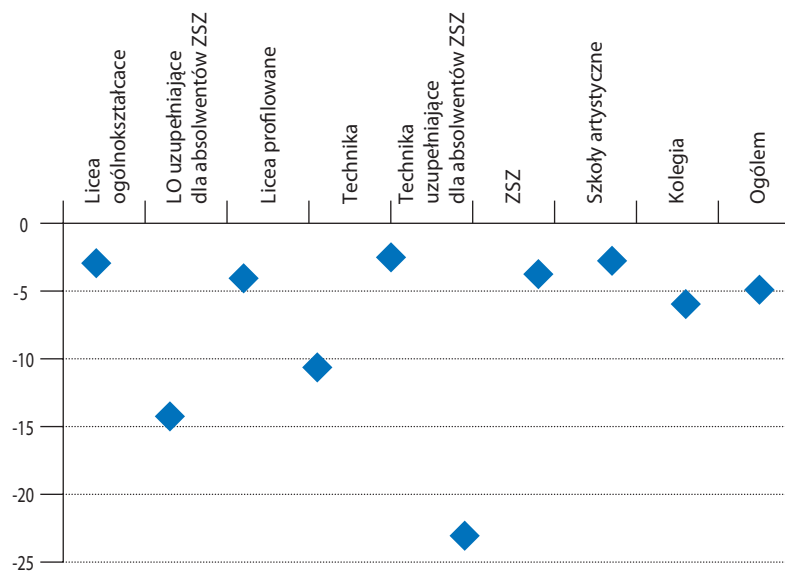
⁶ Szkoły artystyczne objęte analizą to: policealne szkoły artystyczne, Poznańska Szkoła Chóralna, sześciolatnie ogólnokształcące szkoły muzyczne I stopnia, sześciolatnie ogólnokształcące szkoły muzyczne II stopnia, sześciolatnie ogólnokształcące szkoły sztuk pięknych, sześciolatnie szkoły muzyczne I stopnia, sześciolatnie szkoły muzyczne II stopnia, sześciolatnie szkoły sztuki tańca, czteroletnie szkoły muzyczne I stopnia, czteroletnie szkoły muzyczne II stopnia, czteroletnie szkoły sztuki cyrkowej, czteroletnie licea plastyczne, dziewięcioletnie ogólnokształcące szkoły baletowe, dziewięcioletnie szkoły sztuki tańca.

Typy szkół

Analizą objęto 8 typów szkół prowadzących szkolnictwo na poziomie ponadgimnazjalnym (w nawiasie podano liczbę szkół w 2011 r.):

- licea ogólnokształcące **(3611)**;
- licea uzupełniające dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych **(1422)**;
- licea profilowane **(498)**;
- szkoły policealne (ponadgimnazjalne) **(2756)**;
- technika **(2225)**;
- technika uzupełniająca dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych **(749)**;
- zasadnicze szkoły zawodowe **(1867)**;
- szkoły artystyczne **(846)**;
- kolegia nauczycielskie i pracowników służb społecznych (wyłączone jako osobna kategoria ze szkół policealnych) **(97)**.

Ogółem analizą objęto 14071 szkół.

Wykres 1.1.1. Procentowe spadki liczby uczniów w poszczególnych typach szkół ponadgimnazjalnych w 2011 r. względem 2010 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Systemu Informacji Oświatowej.

Po zaprezentowaniu podstawowych informacji dotyczących systemu szkolnictwa ponadgimnazjalnego w Polsce przejdziemy do analizy preferencji uczniów szkół ponadgimnazjalnych w zakresie kierunków kształcenia.

W rozpatrywanym, rocznym odstępie czasu nie widać większych różnic wśród najpopularniejszych kierunków kształcenia zawodowego. W ogólnym zestawieniu „prowadzi”, podobnie, jak w 2010 r., „technik informatyk”, a na drugim miejscu znajduje się „technik ekonomista” (tabela 1.2.1). Te dwa kierunki kształcenia skupiały w 2011 r. prawie 14% wszystkich uczniów uczęszczających do szkół podlegających analizie. Największa różnica w stosunku do 2010 r. pojawiła się w przypadku kierunku „technik bezpieczeństwa i higieny pracy” (obecnie na tym kierunku kształci się 0,5% uczniów mniej).

Tabela 1.2.1. Zmiany w odsetku uczniów kształcących się w ramach poszczególnych kierunków kształcenia w szkołach ponadgimnazjalnych w 2011 r. i 2010 r. (N=1106643)⁷

Kierunek kształcenia	% uczniów	Miejsce 2011 (2010)
Technik informatyk	7,8	1 (1)
Technik ekonomista	5,9	2 (2)
Muzyk	5,0	3 (3)
Technik hotelarstwa	4,2	4 (4)
Technik administracji	3,7	5 (6)
Technik mechanik	3,6	6 (5)
Technik budownictwa	3,6	7 (8)
Mechanik pojazdów samochodowych	3,6	8 (7)
Technik żywienia i gospodarstwa domowego	2,8	9 (9)
Technik logistyki	2,7	10 (10)
Kucharz małej gastronomii	2,7	11 (11)
Fryzjer	2,3	12 (13)
Technik usług kosmetycznych	2,2	13 (14)
Technik bezpieczeństwa i higieny pracy	2,1	14 (12)
Technik usług fryzjerskich	2,1	15 (15)
Technik pojazdów samochodowych	2,0	16 (17)
Technik handlowiec	2,0	17 (16)
Sprzedawca	1,9	18 (18)
Technik architektury krajobrazu	1,7	19 (21)
Technik elektronik	1,7	20 (19)
Technik organizacji usług gastronomicznych	1,7	21 (20)
Technik obsługi turystycznej	1,5	22 (22)
Kucharz	1,5	23 (23)
Technik rolnik	1,5	24 (24)
Technik mechatronik	1,3	25 (25)
Technik elektryk	1,3	26 (26)
Technik organizacji reklamy	1,0	27 (30)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Systemu Informacji Oświatowej.

⁷ Tabela zawiera kierunki, w których kształci się 1% i więcej uczniów. Ciemniejszym kolorem wyróżniono kierunki kształcenia techników.

„Starzy” i „nowi” technicy

Jak widać po kierunkach kształcenia w tabeli 1.2.1, uczniowie częściej wybierają technika niż szkoły zawodowe. Technikami są zarówno osoby wykształcone w jednym z utrwalonych w tradycji zawodów, jak fryzjer (technik usług fryzjerskich) czy rolnik (technik rolnik), jak i osoby przygotowywane do wykonywania nowo powstałych zawodów, np. „technik architektury krajobrazu” czy „technik organizacji reklamy”. Można stąd wnioskować, że duża liczba kierunków kształcenia z członem „technik” w nazwie to nie tylko efekt konwencji precyzującej uzyskane wykształcenie (średnie), ale również wyraz realizacji aspiracji do „średniego”, a więc „nie byle jakiego” personelu.

Wśród najmniej popularnych kierunków kształcenia zawodowego (<30 osób w skali kraju):

- dominują kierunki robotnicze, wśród nich m.in.: wiertacz odwiertów eksploatacyjnych i geofizycznych, operator urządzeń przemysłu chemicznego, operator maszyn leśnych, operator maszyn i urządzeń do obróbki plastycznej, operator urządzeń przemysłu szklarskiego, operator maszyn i urządzeń odlewniczych, operator urządzeń przemysłu ceramicznego, operator maszyn i urządzeń do przetwórstwa tworzyw sztucznych, monter systemów rurociągowych, monter instalacji gazowych, modelarz odlewniczy, monter instrumentów muzycznych czy monter sieci komunalnych;

- występują kierunki niszowe – związane, jak można przypuszczać, z dużą specjalizacją: „technik rybactwa śródlądowego” czy „technik informacji naukowej”; pojawiają się też kierunki stosunkowo nowe, o dużym potencjale, co do których można prognozować wzrost zainteresowania kształceniem, np. „technik tyfloinformatyk”⁸;
- pojawiają się również tradycyjne zawody rzemieślnicze, jak obuwnik, kominiarz, zegarmistrz czy zdun;
- największa zmiana w stosunku do 2010 r. nastąpiła w przypadku liczby uczniów kierunków: „opiekun osoby starszej” (spadek z 81 do 21 osób) oraz obuwnik (spadek z 35 do 17 osób).

⁸ Tyfloinformatycy specjalizują się w tworzeniu rozwiązań informatycznych dedykowanych niewidomym użytkownikom.

Tabela 1.2.2. Najmniej popularne kierunki kształcenia zawodowego w 2011 r. i 2010 r.

Kierunek kształcenia	Liczba uczniów 2011 (2010)
Wiertacz odwiertów eksploatacyjnych i geofizycznych	26 (25)
Technik sztukatorstwa i kamieniarstwa artystycznego	25 (21)
Operator urządzeń przemysłu chemicznego	23 (22)
Opiekun osoby starszej	21 (81)
Aktor cyrkowy	21 (20)
Renowator zabytków architektury	21 (21)
Bibliotekarz	19 (19)
Technik realizacji dźwięku	19 (21)
Obuwnik	17 (35)
Operator maszyn leśnych	17 (26)
Kominiarz	16 (12)
Operator maszyn i urządzeń do obróbki plastycznej	16 (17)
Technik technologii wyrobów skórzanych	12 (12)
Technik automatyk sterowania ruchem kolejowym	11 (11)
Korektor i stroiciel instrumentów muzycznych	11 (11)
Monter systemów rurociągowych	10 (14)
Operator urządzeń przemysłu szklarskiego	9 (11)
Technik tyfloinformatyk	8 (8)
Technik urządzeń audiowizualnych	8 (8)
Monter instalacji gazowych	8 (8)
Technik dźwięku	7 (8)
Operator maszyn i urządzeń odlewniczych	6 (6)
Operator urządzeń przemysłu ceramicznego	6 (6)
Optyk–mechanik	5 (5)
Zegarmistrz	5 (5)
Technik rybactwa śródlądowego	4 (4)
Technik informacji naukowej	4 (8)
Modelarz odlewniczy	4 (5)
Monter instrumentów muzycznych	4 (4)
Technik obuwnik	3 (3)
Zdun	3 (3)
Monter sieci komunalnych	2 (1)
Operator maszyn i urządzeń do przetwórstwa tworzyw sztucznych	2 (2)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Systemu Informacji Oświatowej.

Zestawienie ogólne nie ujawnia zróżnicowania w popularności kierunków kształcenia oferowanych przez zasadnicze szkoły zawodowe, stąd warto przyjrzeć się temu zagadnieniu osobno (tabela 1.2.3).

W kierunku działalności gospodarczej...

Należy zwrócić uwagę zwłaszcza na to, że cztery **najpopularniejsze kierunki kształcenia w ZSZ** skupiają ponad połowę (52%) uczniów zawodówek. Są to: mechanik pojazdów samochodowych, kucharz małej gastronomii, fryzjer oraz sprzedawca, a więc, po pierwsze, zawody **związane z usługami**, a po drugie – co szczególnie istotne – dające niezłe **perspektywy dla prowadzenia własnej działalności gospodarczej...**

i usług samochodowych

Ponadprzeciętną popularność widać w przypadku zawodów związanych z **serwisem pojazdów samochodowych**. Zawody z tej grupy (mechanik, elektromechanik, blacharz, lakiernik) skupiają niemal ¼ uczniów zawodówek, przy czym niekwestionowanym liderem jest tutaj mechanik pojazdów samochodowych (17,7%).

W stosunku do 2010 r., pod względem preferencji uczniów nie zaszły żadne istotne zmiany (największa różnica wynosi 0,1%).

Tabela 1.2.3. Najpopularniejsze kierunki kształcenia w zasadniczych szkołach zawodowych w 2011 r. i 2010 r. (N=221873)

Kierunek kształcenia	% uczniów	miejsce 2011 (2010)
Mechanik pojazdów samochodowych	17,7	1 (1)
Kucharz małej gastronomii	13,2	2 (2)
Fryzjer	11,3	3 (3)
Sprzedawca	9,7	4 (4)
Murarz	4,2	5 (5)
Technolog robót wykończeniowych w budownictwie	4,2	6 (6)
Stolarz	4,0	7 (8)
Cukiernik	4,0	8 (7)
Ślusarz	3,6	9 (9)
Elektryk	3,0	10 (11)
Elektromechanik pojazdów samochodowych	3,0	11 (10)
Monter instalacji i urządzeń sanitarnych	2,4	12 (12)
Piekarz	2,2	13 (13)
Mechanik–operator pojazdów i maszyn rolniczych	1,9	14 (14)
Blacharz samochodowy	1,5	15 (15)
Elektromechanik	1,4	16 (16)
Mechanik–monter maszyn i urządzeń	1,3	17 (17)
Operator obrabiarek skrawających	1,2	18 (19)
Malarz–tapeciarz	1,2	19 (18)
Lakiernik	1,1	20 (20)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Systemu Informacji Oświatowej.

Wśród najmniej popularnych kierunków kształcenia oferowanych przez zasadnicze szkoły zawodowe w 2011 r. (tabela 1.2.4) znalazły się:

- zawody robotnicze związane z przemysłem, m.in. monterzy i operatorzy maszyn i urządzeń w przemyśle włókienniczym, chemicznym, szklarskim, ceramicznym;
- zawody rzemieślnicze i rękodzielnicze, m.in. złotnik–jubiler, rękodzielnik wyrobów włókienniczych, koszykarz–plecionkarz, obuwnik, kominiarz, optyk–mechanik, zegarmistrz, zdun.

Tabela 1.2.4. Najmniej popularne kierunki kształcenia (<40 uczniów w skali kraju) w zasadniczych szkołach zawodowych w 2011 r. i 2010 r.

Kierunek kształcenia	Liczba uczniów 2011 (2010)
Złotnik–jubiler	39 (42)
Operator maszyn w przemyśle włókienniczym	39 (41)
Rękodzielnik wyrobów włókienniczych	33 (31)
Koszykarz–plecionkarz	31 (33)
Wiertacz odwiertów eksploatacyjnych i geofizycznych	26 (25)
Operator urządzeń przemysłu chemicznego	23 (22)
Obuwnik	17 (35)
Operator maszyn leśnych	17 (26)
Kominiarz	16 (12)
Operator maszyn i urządzeń do obróbki plastycznej	16 (17)
Monter systemów rurociągowych	10 (14)
Operator urządzeń przemysłu szklarskiego	9 (11)
Monter instalacji gazowych	8 (8)
Operator maszyn i urządzeń odlewniczych	6 (6)
Operator urządzeń przemysłu ceramicznego	6 (6)
Optyk–mechanik	5 (5)
Zegarmistrz	5 (5)
Modelarz odlewniczy	4 (5)
Monter instrumentów muzycznych	4 (4)
Zdun	3 (3)
Monter sieci komunalnych	2 (1)
Operator maszyn i urządzeń do przetwórstwa tworzyw sztucznych	2 (2)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Systemu Informacji Oświatowej.

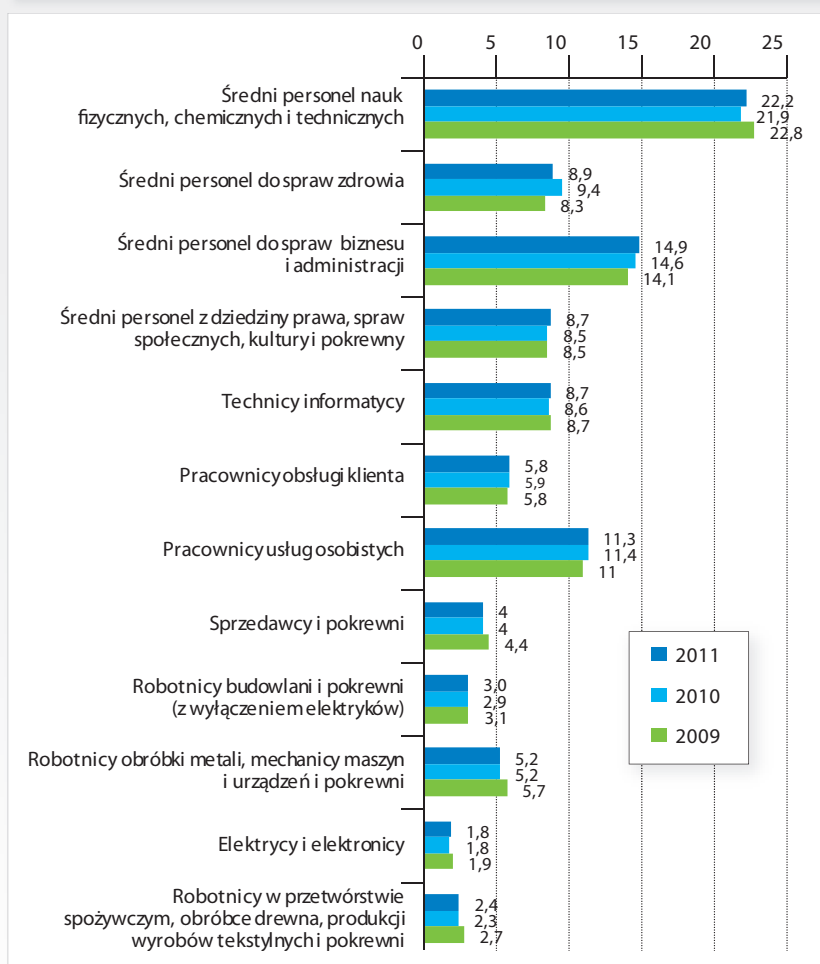
W tym zakresie także nie zaobserwowano większych zmian w liczbie uczniów pomiędzy 2010 r. i 2011 r. (wyjątek stanowi wspomniany wcześniej zawód obuwnika, gdzie nastąpił spadek liczby uczących się o połowę).

Podsumowując informacje na temat preferencji związanych z kierunkami ponadgimnazjalnego kształcenia zawodowego, należy zwrócić uwagę na:

- utrzymujący się dominujący udział w kształceniu zawodowym uczniów zawodów „średniego personelu nauk fizycznych, chemicznych i technicznych”;
- stabilny wzrost odsetka uczniów zawodów „średniego personelu do spraw biznesu i administracji”;
- szczególną, mocną pozycję najpopularniejszego kierunku kształcenia, tj. „technik informatyk”;
- wzrost odsetka uczniów kształcących się na pracowników usług osobistych;
- marginalizację kształcenia w kierunkach robotniczych związanych z przemysłem;
- wyraźne nastawienie uczniów ZSZ na zawody stwarzające stosunkowo atrakcyjne możliwości prowadzenia własnej działalności gospodarczej, ze szczególnym uwzględnieniem usług samochodowych (serwis).

Większość wspomnianych wyżej trendów, w latach 2009–2011, można zaobserwować na wykresie 1.2.1.

Wykres 1.2.1. Dynamika zmian w odsetku uczniów kierunków kształcenia (wg grup dużych ISCO) w szkołach ponadgimnazjalnych w Polsce w latach 2009–2011 (dane procentowe, N2011= 1099025, N2010=1161593, N2009=1022878)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Systemu Informacji Oświatowej.

Stosunkowo niewielkie zróżnicowanie regionalne

Polska jest raczej **nieznacznie zróżnicowana regionalnie**, jeśli chodzi o zawodowe kształcenie ponadgimnazjalne. Powtarzający się w regionach Polski wzór, w ujęciu grup dużych ISCO, wyznacza względna liczebność kategorii w tabeli 1.2.5. Zdarzają się niewielkie, regionalne odstępstwa od tego wzoru. Są to m.in.:

- stosunkowo wyższy odsetek uczniów zawodów średniego personelu nauk fizycznych, chemicznych i technicznych **w regionie wschodnim i południowym**; w tych samych regionach stosunkowo mniej jest uczniów zawodów średniego personelu do spraw biznesu i administracji;
- stosunkowo niższy odsetek uczniów zawodów średniego personelu z dziedziny prawa, spraw społecznych

i kultury **w regionach północnym i północno-zachodnim**; w tych samych regionach, łącznie z regionem południowo-zachodnim, stosunkowo więcej uczniów kształci się w zawodach związanych ze sprzedażą oraz zawodach robotniczych związanych z obróbką metali, mechaniką maszyn itp.;

- dodatkowo, w **regionach północno- i południowo-zachodnim**, stosunkowo mniej uczniów, niż w pozostałych regionach, kształci się na pracowników usług osobistych; jest to o tyle charakterystyczne, że na poziomie grup wielkich ISCO pracownicy usług osobistych i sprzedawcy traktowani są łącznie.

Szczegółowe informacje na ten temat zawiera tabela 1.2.5.

Tabela 1.2.5. Zróżnicowanie regionalne odsetka uczniów ze względu na kierunki ponadgimnazjalnego kształcenia zawodowego uporządkowane wg grup dużych ISCO

Kategoria ISCO/region	Centralny n=184280	Południowy n=240749	Wschodni n=210710	Północno- zachodni n=182105	Południowo- zachodni n=102710	Północny n=178926	Ogółem n=1099480
Średni personel nauk fizycznych, chemicznych i technicznych	21,8	23,1	26,5	20,5	19,4	19,8	22,2
Średni personel ds. zdrowia	8,8	8,7	9,8	9,5	7,9	7,8	8,9
Średni personel ds. biznesu i administracji	17,1	13,4	11,9	16,0	16,1	16,0	14,9
Śr. pers. z dziedziny prawa, spraw społecznych, kultury i pokrewny	10,4	9,0	8,2	7,9	9,9	7,4	8,7
Technicy informatycy	8,4	8,4	9,1	8,6	9,5	8,3	8,7
Sekretarki, operatorzy urządzeń biurowych i pokrewni	0,3	0,5	0,4	0,3	0,2	0,4	0,4
Pracownicy obsługi klienta	5,2	6,3	5,3	5,6	7,1	5,9	5,8
Prac. ds. finansowo–statystycznych i ewidencji materiałowej	0,7	0,8	0,9	0,7	0,7	0,9	0,8
Pozostali pracownicy obsługi biura	0,1	0	0,02	0	0,05	0,1	0,03
Pracownicy usług osobistych	11,5	12,3	12,1	10,0	9,0	11,7	11,3
Sprzedawcy i pokrewni	3,0	4,0	2,1	5,0	4,8	5,8	4,0
Pracownicy opieki osobistej i pokrewni	0,4	0,3	0,3	0,4	0,4	0,7	0,4
Pracownicy usług ochrony	0,7	0,6	0,7	0,6	0,8	0,6	0,7
Rolnicy produkcji towarowej	0,3	0,2	0,3	0,4	0,2	0,2	0,2
Robotnicy budowlani i pokrewni (z wyłączeniem elektryków)	2,2	3,3	3,3	3,2	3,0	2,7	3,0
Robotnicy obróbki metali, mechanicy maszyn i urządzeń i pokrewni	4,9	4,4	5,0	5,6	5,9	5,6	5,2
Rzemieślnicy i robotnicy poligraficzni	0,2	0,2	0,03	0,1	0,1	0,1	0,1
Elektrycy i elektronicy	1,5	1,6	1,5	2,3	2,2	1,8	1,8
Rob. w przetw. spoż., obrób. drewna, prod. wyr. tekstyln. i pokrewni	1,8	2,1	1,9	2,9	2,2	3,3	2,4
Operatorzy maszyn i urządzeń wydobywczych i przetwórczych	0,03	0,6	0,03	0,04	0,03	0,01	0,1
Kierowcy i operatorzy pojazdów	0,5	0,2	0,5	0,3	0,3	0,6	0,4
Pomoce domowe i sprzątaczk	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,2	0,1
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie Systemu Informacji Oświatowej

GDZIE UCZĄ SIĘ DZIEWCZĘTA I CHŁOPCY?

Jakkolwiek elementy planowania ścieżki edukacyjnej i kariery zawodowej można obserwować już w przypadku dzieci (np. nauka języków obcych, gry na instrumencie itp.), do decyzji najbardziej brzemiennej w skutki, w zakresie kształtowania pozycji zawodowej, należy zaliczyć wybór szkoły ponadgimnazjalnej i, dalej, kierunku studiów. Jak na poziomie ponadgimnazjalnym kształtują się strategie edukacyjne dziewcząt i chłopców? Na pytanie to będziemy starali się udzielić odpowiedzi w niniejszym podrozdziale.

Odsetek chłopców uczących się w technikach i zasadniczych szkołach zawodowych rósł w latach 2010–2011 bardziej niż analogiczny odsetek w populacji dziewcząt (bez zmian w ZSZ). Natomiast odsetek dziewcząt uczących się w liceach ogólnokształcących rósł bardziej niż analogiczny odsetek w populacji chłopców. Pomimo spadku w 2011 r., **widoczny jest, dla obydwu płci, względny przyrost uczniów szkół policealnych.**

Podsumowując ten aspekt, tendencje są następujące:

1. Nieznacznie więcej chłopców uczy się w technikach niż w liceach ogólnokształcących (tabela 1.3.1).
2. W przypadku dziewcząt ponad dwa razy częściej, niż technika, wybierane są „ogólniaki”.
3. Większy odsetek dziewcząt niż chłopców uczy się w liceach profilowanych, szkołach policealnych oraz szkołach artystycznych i kolegiach nauczycielskich i pracowników służb społecznych.
4. Chłopcy zdecydowanie częściej wybierają zasadnicze szkoły zawodowe. Stosunkowo częściej uczą się też w technikach uzupełniających.

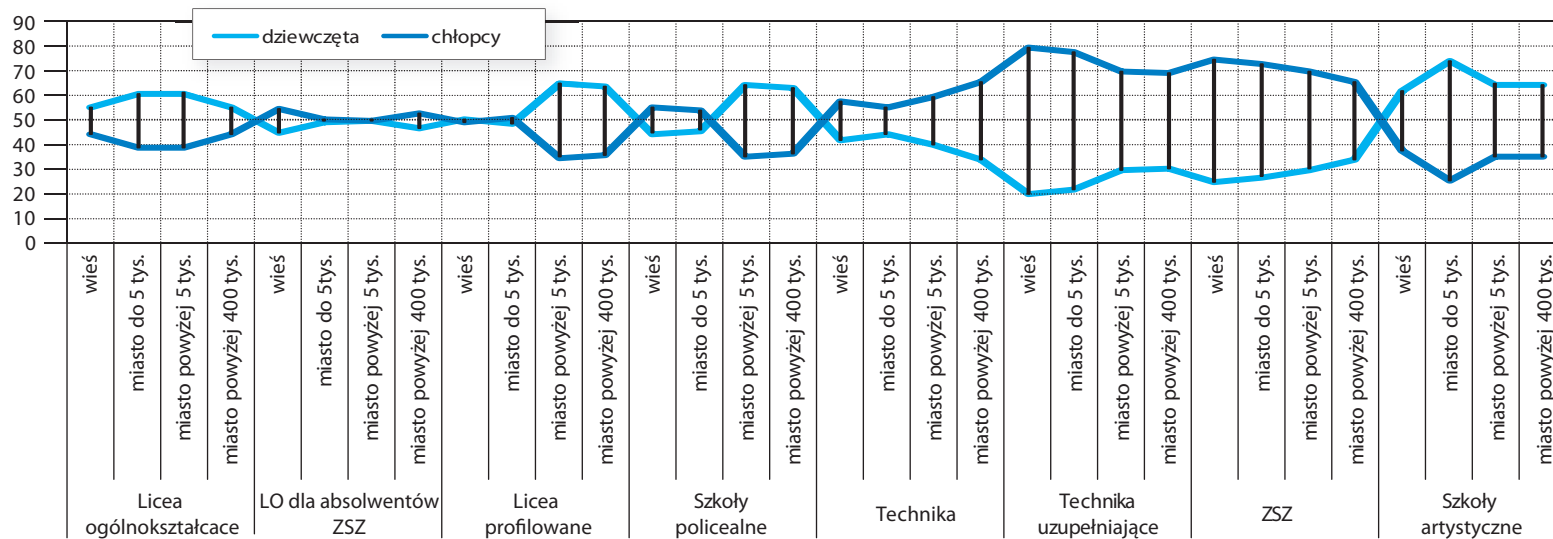
Istotne różnice pomiędzy chłopcami i dziewczętami w zakresie wyboru typu szkoły ponadgimnazjalnej noszą znamiona tradycyjnego, ugruntowanego w kulturze, wzoru edukacyjnego. Polega on na względnie częstszym wyborze przez chłopców takich szkół, których ukończenie daje konkretny zawód, oraz względnie częstszym wyborze przez dziewczęta szkół dających wykształcenie ogólne.

Tabela 1.3.1. Zmiany w liczbie chłopców i dziewcząt uczących się w poszczególnych typach szkół (dane procentowe)

Okres	Chłopcy			Dziewczęta		
	2011 (marzec)	2010	2009	2011 (marzec)	2010	2009
Typ szkoły	n=966958	n=1026285	n=940650	n=1012836	n=1893054	n=952404
LO	30,4	29,9	31,6	43,5	42,6	46,2
LO uzup.	4,4	5,1	3,9	4,1	4,4	3,6
LProf	1,4	1,4	1,8	2,5	2,5	3,0
Szkoła policealna	9,3	10,0	7,8	15,6	16,7	12,0
Tech	33,4	32,4	33,7	21,2	20,8	21,9
Tech uzup.	2,2	2,8	2,1	0,9	1,0	0,8
ZSZ	16,1	15,7	16,4	6,6	6,6	6,8
Szk artyst.	2,5	2,4	2,4	4,4	4,3	4,3
Kolegia	0,3	0,3	0,3	1,2	1,2	1,3
Ogółem	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie Systemu Informacji Oświatowej.

Wykres 1.3.1. Odsetek dziewcząt i chłopców w poszczególnych typach szkół ponadgimnazjalnych ze względu na lokalizację szkoły (N=1964777)⁹

Źródło: opracowanie własne na podstawie Systemu Informacji Oświatowej.

⁹ Z analizy, w tym przypadku, zostały wyłączone kolegia nauczycielskie i pracowników służb społecznych.

Tradycyjne różnice widać jeszcze wyraźniej przy uwzględnieniu klasy **wielkości miejscowości**¹⁰, w której znajduje się szkoła, choć informację tę można traktować jedynie jako przybliżenie¹¹ „wiejskości” lub „miejskości” wzoru (wykres 1.3.1).

W zasadzie tylko w przypadku liceów uzupełniających lokalizacja szkoły nie ma większego znaczenia i nie wpływa na liczbę uczniów poszczególnych płci:

- w przypadku liceów ogólnokształcących dysproporcja pomiędzy względną liczbą chłopców i dziewcząt jest najmniejsza na wsi i w największych miastach; interesujący jest zwiększony odsetek chłopców uczących się w „ogólniakach” na wsiach, czego nie da się wytłumaczyć dostępnością tego typu szkół na terenach wiejskich;
- licea profilowane, mieszczące się przede wszystkim w miastach powyżej 5 tys. mieszkańców, są zdominowane przez uczennice;
- względną przewagę dziewcząt widać też wśród uczniów szkół policealnych w większych miejscowościach oraz w szkołach artystycznych;
- duża przewaga chłopców występuje w przypadku techników w większych miejscowościach oraz techników uzupełniających i zasadniczych szkół zawodowych.

¹⁰ W Systemie Informacji Oświatowej funkcjonują tylko trzy wartości zmiennej „klasa wielkości miejscowości (szkoły)”: wieś, miasto poniżej 5 tys. mieszkańców, miasto powyżej 5 tys. mieszkańców. Na potrzeby analizy wyodrębniono czwartą kategorię – miasto powyżej 400 tys. mieszkańców, do której zalicza się 7 największych pod względem liczby ludności miast Polski: Warszawę, Kraków, Łódź, Wrocław, Poznań, Gdańsk, Szczecin.

¹¹ Zważywszy na fakt, że lokalizacja dotyczy szkoły, a nie uczniów, dane te nie są tożsame z wyborami edukacyjnymi dziewcząt i chłopców mieszkających na wsi, w mieście itd.

Chłopcy z małych miejscowości

– poszukiwanie zmiany

Widoczna jest liczebna przewaga chłopców w szkołach o charakterze uzupełniającym (licea, technika) lub poszerzającym kwalifikacje (szkoły policealne), zlokalizowanych na terenach wsi i małych miasteczek. Może to wskazywać, m.in., że po skończeniu zasadniczej szkoły zawodowej dalsza edukacja i uzupełnienie kwalifikacji jest traktowane przez chłopców jako szansa na podniesienie swojej wartości na globalnym rynku pracy i jednocześnie „wyrwanie się” poza uwarunkowania rynku lokalnego, co często przejawia się w postaci migracji zarobkowej.

Jak wygląda prezentowana wcześniej lista najpopularniejszych (pod względem liczby uczniów) zawodów, jeśli chodzi o płeć? Odpowiedź na to pytanie prezentuje wykres 1.3.2.

Liczy się tradycja...

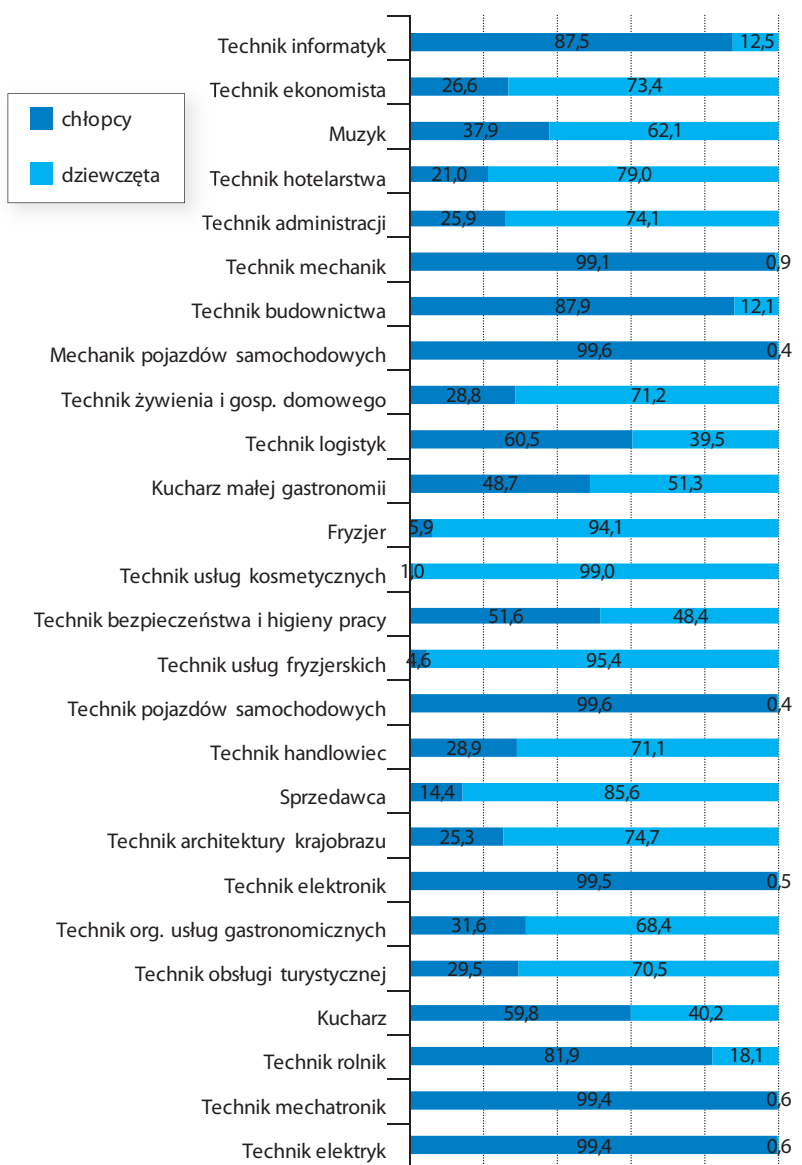
W przypadku wybranych, najpopularniejszych zawodów w szkolnictwie ponadgimnazjalnym istnieje w chwili obecnej **ogromna różnica** pod względem procentowego udziału w kształceniu uczniów/uczennic, utrzymująca się **między zawodami uznanymi tradycyjnie za męskie lub żeńskie. I tak:**

- kształcenie dziewcząt w zawodach związanych z mechaniką (w tym pojazdową), elektroniką i elektryką można uznać za zupełnie marginalne;
- zdecydowanie mniej dziewcząt kształci się również w zawodzie „technik informatyk”, „technik budownictwa” czy „technik rolnik”;
- sytuacja odwrotna, tzn. miażdżąca liczebna przewaga dziewcząt związana jest z zawodami z zakresu usług

osobistych, jak „technik usług kosmetycznych”, „fryzjer”, „technik usług fryzjerskich” czy sprzedawca.

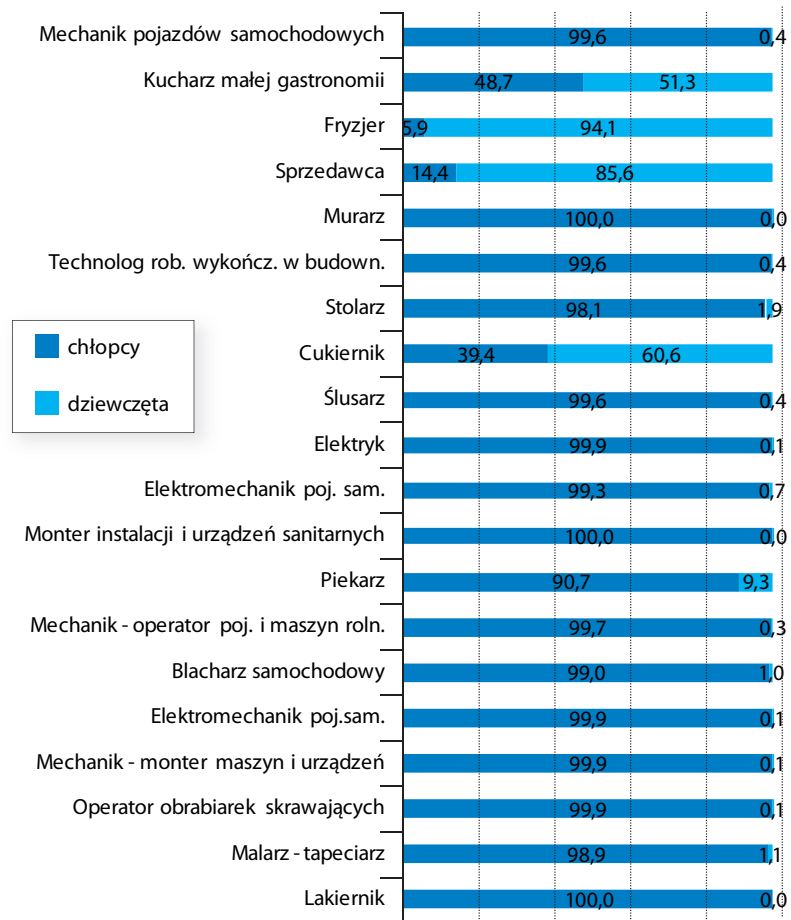
- grupą zawodów zdominowaną przez dziewczęta jest też turystyka (m.in. „technik hotelarstwa, „technik obsługi turystycznej”) i gastronomia („technik organizacji usług gastronomicznych”, „technik żywienia i gospodarstwa domowego”, „kucharz małej gastronomii”), wyjątkiem jest tutaj „męski” zawód kucharza.
- dziewczęta, na poziomie ponadgimnazjalnym, dominują również w przypadku popularnych zawodów związanych z ekonomią i administracją.

Wykres 1.3.2. Procentowy udział uczniów obojga płci w kształceniu w najpopularniejszych (wg liczby uczniów) zawodach w 2011 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Systemu Informacji Oświatowej.

Wykres 1.3.3. Procentowy udział uczniów obojga płci w kształceniu w 20 najpopularniejszych (wg liczby uczniów) zawodach oferowanych przez zasadnicze szkoły zawodowe w 2011 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Systemu Informacji Oświatowej.

Na uwagę zasługuje jeszcze jedna prawidłowość: prawdopodobieństwo znalezienia dziewczynki uczącej się zawodu tradycyjnie „męskiego” (np. elektryka) jest mniejsze niż prawdopodobieństwo znalezienia chłopca uczącego się zawodu tradycyjnie „kobiecego” (np. technik usług kosmetycznych). Może to wskazywać na **istnienie silniejszych norm i wzorców regulujących dostęp do zawodów „męskich” niż do zawodów „kobiecych”**. Widoczne jest to tym bardziej, gdy weźmiemy pod uwagę kierunki kształcenia oferowane przez zasadnicze szkoły zawodowe (wykres 1.3.3).

Dziewczęta w zawodówkach?

Obecność dziewcząt w zasadniczych szkołach zawodowych tłumaczy, generalnie, tylko występowanie w ofercie tego typu szkół kilku popularnych zawodów związanych z usługami osobistymi i gastronomią. Wśród najpopularniejszych kierunków kształcenia są to: fryzjer, sprzedawca, cukiernik i kucharz małej gastronomii. Dziewczęta dominują wśród adeptów cukiernictwa, ale już na 1 dziewczynę – piekarza przypada 9 chłopców. Na tej podstawie można sądzić, że kryteria wyboru kierunku kształcenia dającego wykształcenie zawodowe są najsilniej poddane tradycyjnym normom, a także specyfice zawodu, który wymaga większej lub mniejszej siły fizycznej.

Warto przyrzeć się preferencjom w zakresie kierunków kształcenia ponadgimnazjalnego opracowanym osobno dla uczniów i uczennic. W przypadku chłopców, w stosunku do roku ubiegłego, kształtują się one stabilnie i w pierwszej dwudziestce (pod względem liczby uczniów) nie widać większych zmian (tabela 1.3.2).

Tabela 1.3.2. Preferencje uczniów (chłopców) w zakresie kierunków kształcenia ponadgimnazjalnego – 20 najpopularniejszych kierunków w 2011 r., w stosunku do 2010 r. (N=613894)

Kierunek kształcenia	% chłopców 2011	miejsce 2011 (2010)
Technik informatyk	12,3	1(1)
Technik mechanik	6,5	2(2)
Mechanik pojazdów samochodowych	6,4	3(3)
Technik budownictwa	5,7	4(4)
Technik pojazdów samochodowych	3,7	5(5)
Muzyk	3,4	6(6)
Technik elektronik	3,1	7(7)
Technik logistyki	3,0	8(8)
Technik ekonomista	2,8	9(9)
Technik mechatronik	2,3	10(13)
Kucharz małej gastronomii	2,3	11 (10)
Technik elektryk	2,3	12 (12)
Technik rolnik	2,2	13 (14)
Technik bezpieczeństwa i higieny pracy	2,0	14 (11)
Technik administracji	1,7	15 (16)
Kucharz	1,6	16 (15)
Technik hotelarstwa	1,6	17 (17)
Murarz	1,5	18 (18)
Technolog robót wykończeniowych w budownictwie	1,5	19 (20)
Technik żywienia i gospodarstwa domowego	1,5	20 (19)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Systemu Informacji Oświatowej.

Zawód przyszłości

Na pierwszym miejscu, podobnie jak w zestawieniu dla ogółu, pojawia się „technik informatyk”. Kierunek ten ma pod względem liczby uczniów płci męskiej sporą przewagę nad kolejnymi – kształci się w tym zawodzie niemal dwukrotnie więcej uczniów, niż w przypadku kierunków wymienianych na drugim i trzecim miejscu. Można powiedzieć, że jest to „edukacyjny hit”, będący odpowiedzią na rosnącą informatyzację wielu dziedzin życia. Można też przewidywać, że popularność tego kierunku w najbliższych latach będzie wysoka.

W przypadku chłopców, poza najpopularniejszym kierunkiem, w dalszej kolejności występują:

- kierunki związane z mechaniką (w tym samochodową) oraz budownictwem i elektroniką, co zasadniczo potwierdza wcześniejsze ustalenia;
- w pierwszej dziesiątce mieszczą się jeszcze „technik logistyk” i „technik ekonomista”;
- znamienny jest brak w tym zestawieniu zawodów robotniczych (wyjątkiem jest murarz);
- wszelkie zmiany miejsc w „rankingu” są minimalne (największa o 0,3%).

Podobny ranking opracowany dla dziewcząt potwierdza, że spośród zawodowych kierunków kształcenia **najczęściej wybierają one te związane z biznesem, administracją, turystyką i gastronomią oraz usługami osobistymi (w tym sprzedażą i handlem)**. Pierwszy w zestawieniu dla chłopców „technik informatyk” wśród dziewcząt znalazł się – pod względem liczby uczennic – na 17 miejscu (tabela 1.3.3). Może to być **zapowiedzią męskiej „kolonizacji” rynku pracy w zakresie kierunku kształcenia.**

Podsumowując ten wątek:

- jakkolwiek najpopularniejszy wśród dziewcząt kierunek – „technik ekonomista” – zdobywa wyraźną przewagę, proporcje pomiędzy pierwszym kierunkiem a pozostałymi **rozkładają się bardziej równomiernie** niż u chłopców;
- na trzecim miejscu (u chłopców na 6) znalazł się kierunek artystyczny – muzyk – stanowiący, poza kierunkami związanymi z gastronomią, „technikiem logistykiem” i „technikiem administracji, najsilniejszy łącznik pomiędzy zestawieniami;
- w pierwszej dwudziestce kierunków u dziewcząt pojawiają się **kierunki nieobecne w zestawieniu dla chłopców**; są to, poza kierunkami z rodziny usług osobistych: „technik architektury krajobrazu”, „technik farmaceutyczny”, „plastyk” oraz „technik organizacji reklamy”.

Co ciekawe, zarówno w przypadku uczniów, jak i uczennic **w stosunku do 2010 r. ubyłoby osób kształcących się na kierunku „technik bezpieczeństwa i higieny pracy”**. Mimo że wszelkie przesunięcia w rankingu w stosunku do 2010 r. u dziewcząt są minimalne (podobnie jak u chłopców), to w przypadku tego kierunku przyjmują najwyższą wartość (0,5%).

Tabela 1.3.3. Preferencje dziewcząt w zakresie kierunków kształcenia ponadgimnazjalnego – 20 najpopularniejszych kierunków w 2011 r., w stosunku do 2010 r. (N=492749)

Kierunek kształcenia	% dziewcząt 2011	miejsce 2011 (2010)
Technik ekonomista	9,7	1 (1)
Technik hotelarstwa	7,5	2 (2)
Muzyk	7,0	3 (3)
Technik administracji	6,1	4 (4)
Technik usług kosmetycznych	4,9	5 (5)
Fryzjer	4,8	6 (6)
Technik żywienia i gospodarstwa domowego	4,5	7 (8)
Technik usług fryzjerskich	4,4	8 (7)
Sprzedawca	3,7	9 (9)
Technik handlowiec	3,2	10 (10)
Kucharz małej gastronomii	3,1	11 (11)
Technik architektury krajobrazu	2,9	12 (13)
Technik organizacji usług gastronomicznych	2,6	13 (15)
Technik obsługi turystycznej	2,4	14 (14)
Technik logistyk	2,4	15 (16)
Technik bezpieczeństwa i higieny pracy	2,3	16 (12)
Technik informatyk	2,2	17 (17)
Technik farmaceutyczny	2,0	18 (18)
Plastyk	1,6	19 (19)
Technik organizacji reklamy	1,5	20 (22)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Systemu Informacji Oświatowej.

Kształcenie zawodowe na potrzeby sektora usług

Preferencje uczniów zasadniczych szkół zawodowych obojga płci w zakresie kierunków kształcenia cechuje zgodność z charakterystycznymi trendami modernizacyjnymi w gospodarce – zmniejszeniem popytu na pracę w rolnictwie i przemyśle, przy jednoczesnym wzroście zapotrzebowania na pracę w usługach (serwicyzacja).

W przypadku kształcenia na poziomie ZSZ, wnioski są następujące, jeśli chodzi o chłopców:

- najwięcej, bo aż ¼ chłopców uczy się w ZSZ zawodu mechanika pojazdów samochodowych (tabela 1.3.4);
- wśród najpopularniejszych kierunków kształcenia, w przypadku chłopców, można wyróżnić grupę zawodów związanych z obsługą i naprawą pojazdów, budownictwem (w tym z usługami wykończeniowymi w budownictwie) oraz gastronomią;
- wśród 20 najpopularniejszych wśród chłopców zawodów zaledwie 3 związane są z produkcją przemysłową (montaż lub obsługa maszyn i urządzeń);
- preferencje te, w ciągu ostatniego roku, nie uległy widocznym zmianom.

Tabela 1.3.4. Preferencje chłopców w zakresie kierunków kształcenia w ZSZ – 20 najpopularniejszych kierunków w 2011 r., w stosunku do 2010 r. (N=155304)

Kierunek kształcenia	% chłopców 2011	miejsce 2011 (2010)
Mechanik pojazdów samochodowych	25,2	1 (1)
Kucharz małej gastronomii	9,2	2 (2)
Murarz	6,0	3 (3)
Technolog robót wykończeniowych w budownictwie	5,9	4 (4)
Stolarz	5,7	5 (5)
Ślusarz	5,2	6 (6)
Elektryk	4,3	7 (7)
Elektromechanik pojazdów samochodowych	4,3	8 (8)
Monter instalacji i urządzeń sanitarnych	3,5	9 (9)
Piekarz	2,8	10 (10)
Mechanik–operator pojazdów i maszyn rolniczych	2,7	11 (11)
Cukiernik	2,3	12 (12)
Błacharz samochodowy	2,1	13 (13)
Elektromechanik	2,0	14 (15)
Sprzedawca	2,0	15 (14)
Mechanik–monter maszyn i urządzeń	1,9	16 (16)
Operator obrabiarek skrawających	1,8	17 (17)
Malarz–tapiciarz	1,7	18 (18)
Lakiernik	1,5	19 (19)
Posadzkarz	1,2	20 (20)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Systemu Informacji Oświatowej.

W przypadku dziewcząt lista najpopularniejszych kierunków kształcenia w ZSZ jest krótsza – obejmuje 13 pozycji dotyczących zawodów, w których kształci się więcej niż 100 dziewcząt w skali kraju.

Tabela 1.3.5. Preferencje dziewcząt w zakresie kierunków kształcenia w ZSZ – 13 najpopularniejszych kierunków w 2011 r., w stosunku do 2010 r. (N=66569)

Kierunek kształcenia	% dziewcząt 2011	miejsce 2011 (2010)
Fryzjer	35,4	1 (1)
Sprzedawca	27,7	2 (2)
Kucharz małej gastronomii	22,6	3 (3)
Cukiernik	8,1	4 (4)
Krawiec	1,2	5 (5)
Pracownik pomocniczy obsługi hotelowej	0,9	6 (6)
Ogrodnik	0,8	7 (7)
Piekarz	0,7	8 (8)
Fotograf	0,6	9 (9)
Opiekun medyczny	0,3	10 (10)
Introligator	0,3	11 (11)
Mechanik pojazdów samochodowych	0,3	12 (12)
Stolarz	0,3	13 (13)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Systemu Informacji Oświatowej.

Reasumując:

- w przeciwieństwie do preferencji chłopców, gdzie wyraźna jest dominacja jednego kierunku kształcenia i zróżnicowanie w obrębie kolejnych, w przypadku dziewcząt zaledwie 3 najpopularniejsze zawody skupiają 85% uczennic (tabela 1.3.5);
- czołówkę (wraz z zawodem cukiernika) stanowią kierunki związane z usługami osobistymi i gastronomią;
- zdecydowanie więcej dziewcząt niż chłopców uczy się krawiectwa, pomocniczej obsługi hotelowej, opieki medycznej i fotografii. W przypadku zawodów, takich jak ogrodnik czy introligator, w liczbach bezwzględnych dominują z kolei chłopcy;
- również w przypadku preferencji dziewcząt brak jest widocznych zmian w czasie.

Uzupełnieniem powyższych informacji jest tabela 1.3.6, prezentująca różnice we względnej liczbie uczniów obojga płci w regionach.

Tabela 1.3.6. Różnice pomiędzy względną liczbą uczniów (C) i uczennic (D) w regionach Polski w 2011 r. w kategoriach zawodowych ISCO

	Region	Centralny	Południowy	Wschodni	Północno -zachodni	Południowo -zachodni	Północny	Ogółem
Technicy i inny średni personel	C, n=413242	17,9	22,0	21,2	15,5	9,1	14,4	100
	D, n=283120	17,2	21,2	17,9	17,6	9,6	16,6	100
Pracownicy biurowi	C, n=17753	18,2	23,4	18,1	13,9	10,6	15,8	100
	D, n=59255	14,2	23,4	18,2	16,1	10,9	17,3	100
Pracownicy usług osobistych i sprzedawcy	C, n=44806	18,3	23,7	17,0	14,8	7,7	18,5	100
	D, n=135475	15,1	22,8	18,1	16,5	8,8	18,7	100
Rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy	C, n=1992	16,3	13,2	22,7	23,8	7,6	16,4	100
	D, n=751	21,0	18,0	17,2	22,6	8,0	13,2	100
Robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	C, n=128445	14,3	20,4	18,1	19,0	10,3	17,9	100
	D, n=7730	14,8	21,6	20,9	17,9	8,2	16,6	100
Operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń	C, n=5900	17,6	30,1	18,0	11,5	5,0	17,7	100
	D, n=37	32,4	2,7	5,4	21,6	0,0	37,8	100
Pracownicy przy pracach prostych	C, n=356	18,0	25,6	5,6	14,6	5,3	30,9	100
	D, n=618	16,0	23,8	7,1	17,6	8,3	27,2	100
Ogółem	C, n=612494	17,2	21,9	20,1	16,1	9,2	15,5	100
	D, n=486986	16,2	21,9	18,0	17,1	9,5	17,3	100

Źródło: opracowanie własne na podstawie Systemu Informacji Oświatowej.

Poza nielicznymi wyjątkami, np. pracownicy biurowi w regionie centralnym, rolnicy w regionie centralnym, południowym i wschodnim, pracownicy usług osobistych w regionie centralnym czy technicy i inny średni personel w regionie wschodnim, **nie widać znacznych różnic pomiędzy względną liczbą uczących się chłopców i dziewcząt**. Nie można na se-

rio traktować różnic w kategorii operatorów i monterów ze względu na ogromną dysproporcję w liczbach bezwzględnych. Poza kategorią rolników, **największy odsetek uczniów obojga płci, kształcących się na poziomie ponadgimnazjalnym, występuje w regionie południowym (woj. małopolskie, śląskie)**.

Rozdział 2

Szkoły wyższe

Jakie są preferencje kandydatów na studia
w zakresie kierunków kształcenia ?

Czy preferencje te są niezmiennie w czasie, czy też
następuje w ich zakresie istotna zmiana? A jeśli tak,
to w którym kierunku ewoluują ?

Czym różnią się wybory edukacyjne mężczyzn od
wyborów kobiet ?

Czy wybory kobiet i mężczyzn w zakresie kierunku
kształcenia w ramach studiów wyższych różnicują
się w czasie, czy też upodabniają ?

Niniejszy rozdział został poświęcony problematyce zmian, jakie obserwuje się w chwili obecnej w sektorze szkolnictwa wyższego w Polsce. Szczególnym rodzajem transformacji, któremu przyjrzymy się z bliska, są zmiany w preferencjach i wyborach edukacyjnych Polaków. Z punktu widzenia celów badawczych projektu „Bilans Kapitału Ludzkiego” zagadnienie to wydaje się niezwykle ważne, stąd warte szczególnej uwagi.

Przedstawione poniżej dane są uzupełnieniem informacji zawartych w raportach z głównych modułów badawczych (badanie przedsiębiorstw, ludności, bezrobotnych i firm szkoleniowych), stanowiąc zarazem tło niezbędne do zrozumienia procesów mających miejsce w wymienionych obszarach. Równocześnie warto nadmienić, że celem modułu „analiza kierunków kształcenia na poziomie ponadgimnazjalnym i wyższym” jest systematyczne monitorowanie zmian zachodzących w sferze podaży kwalifikacji – od momentu przeprowadzenia I edycji badania uczniów i studentów (2010 r.), aż do ostatniej edycji badania tych grup (2014 r.). Cykliczne i konsekwentne zbieranie informacji na temat zmieniających się wyborów edukacyjnych Polaków ułatwi zrozumienie i właściwą interpretację opinii studentów zgromadzonych w ramach kolejnej tury badań sondażowych.

Jak zostało wspomniane, w niniejszym raporcie przyjrzymy się preferencjom studentów w zakresie kierunków kształcenia, odpowiadając na następujące pytania:

- Jakie są preferencje kandydatów na studia w zakresie kierunków kształcenia?
- Czy preferencje te są niezmiennie w czasie, czy też następuje w ich zakresie istotna zmiana? A jeśli tak, to w którym kierunku ewoluują?

- Czym różnią się wybory edukacyjne mężczyzn od wyborów kobiet?
- Czy wybory kobiet i mężczyzn w zakresie kierunku kształcenia w ramach studiów wyższych różnicują się w czasie, czy też upodabniają?

Aby jednak móc pełniej odpowiedzieć na powyższe pytania, przedstawimy na wstępie najważniejsze informacje na temat zmian zachodzących w sektorze akademickim. Wnioski te zostały wyselekcjonowane w oparciu o kryterium dużej użyteczności w prezentowaniu kontekstu i ilustrowaniu też scharakteryzowanych w dalszej części raportu. Równocześnie warto dodać, że wybrane wnioski nie aspirują do pełnego opisu procesów zachodzących w sektorze akademickim, a jedynie mają na celu przedstawienie tych aspektów zmian systemu szkolnictwa wyższego, które wydają się być szczególnie interesujące w kontekście postawionych przez nas pytań badawczych. Konkluzje te prezentujemy poniżej.

OBECNY SYSTEM SZKOLNICTWA WYŻSZEGO W POLSCE

System szkolnictwa wyższego w Polsce, w związku z nowelizacją ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, podlega istotnym zmianom programowym i organizacyjnym. Zmiany te, na co wskazuje Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (MNiSW), powinny docelowo umocnić pozycję polskich uczelni na arenie międzynarodowej, m.in. poprzez poprawę jakości, a tym samym skuteczności kształcenia na studiach wyższych. Aby to osiągnąć, MNiSW planuje promować nowy model kształcenia, który zakłada:

- wzrost autonomii programowej uczelni (likwidacja centralnych standardów kształcenia, a tym samym możliwość tworzenia autorskich kierunków studiów);
- intensyfikację współpracy pomiędzy ośrodkami naukowymi, pracodawcami i ekspertami w dziedzinie gospodarki w procesie współtworzenia nowych kierunków kształcenia;
- wdrożenie w Polsce Krajowych Ram Kwalifikacji, a dzięki temu zwiększenie stopnia porównywalności dyplomów polskich uczelni z dyplomami uczelni zagranicznych;
- większe uzależnienie poziomu finansowania działalności szkół od jakości kształcenia studentów.

W oparciu o dostępne raporty charakteryzujące sektor szkolnictwa wyższego w Polsce można sformułować kilka tez, które stanowią ważny kontekst dla analiz przedstawionych w dalszej części raportu. Tezy te głoszą, że:

1. Od lat 50. XX w. można zauważyć systematyczny, początkowo powolny, a od lat 90. gwałtowny wzrost aspiracji edukacyjnych młodych Polaków. Wzrost ten dobrze obrazują kilkukrotnie wyższe wskaźniki skolaryzacji w 2010 r., w porównaniu do 1999 r.

Wzrost aspiracji edukacyjnych charakteryzuje głównie młode pokolenie, które masowo kształci się na uczelniach i powiększa – i tak już jedne z największych w Europie – pokoleniowe dysproporcje w zakresie wykształcenia.

2. Mimowzrastających wskaźników skolaryzacji, maleje bezwzględna liczba studentów, czego przyczyną jest niż demograficzny. Jednym z najważniejszych wyzwań dla systemu kształcenia na poziomie wyższym jest więc w chwili obecnej spadek bezwzględnej liczby studentów, który może spowodować istotne zmiany w sektorze akademickim. Zaliczyć do nich należy:
 - spadek liczby szkół wyższych, w tym głównie z ośrodków peryferyjnych, co może grozić centralizacją edukacyjną kraju (większe ośrodki miejskie w jeszcze większym stopniu będą przyciągać młodych ludzi, sprzyjając „starzeniu się” ośrodków peryferyjnych, w tym głównie ośrodków wiejskich i w małych miastach);
 - zmiany w strategiach edukacyjnych publicznych szkół wyższych polegające na profilowaniu oferty kształceniowej w stronę studiów stacjonarnych.
3. Od dłuższego czasu w mediach prowadzona jest debata na temat kiepskiej sytuacji rynkowej absolwentów szkół wyższych. Jednak większość badań wskazuje na to, że mimo wzrostu liczby bezrobotnych osób z dyplomem, osoby te zdecydowanie szybciej znajdują pracę. Osoby posiadające wyższe wykształcenie zarabiają też relatywnie lepiej od tych niżej wykształconych; jednak w tym przypadku zarobki są silnie skorelowane z kierunkiem kształcenia.

WYBRANE WNIOSKI Z BADAŃ SZKÓŁ WYŻSZYCH STANOWIĄCE KONTEKST DLA PREZENTOWANYCH ANALIZ

Ponadto, analizy wykonane w ramach projektu „Bilans Kapitału Ludzkiego” wskazują na kilka interesujących zmian w zakresie wyboru kierunku kształcenia na poziomie wyższym. Warto zatem przytoczyć najważniejsze wnioski dotyczące tego aspektu, opisane w innych publikacjach BKL:

1. Co roku najwięcej studentów kształci się na kierunkach ekonomicznych i administracyjnych, społecznych oraz pedagogicznych (choć z roku na rok maleje zainteresowanie tymi kierunkami, ponieważ w powszechnej opinii są traktowane jako kierunki „mniej rynkowe”).
2. Mimo spadku popytu na kierunki ekonomiczne i administracyjne, społeczne i humanistyczne zwiększa się skłonność studentów do kształcenia się na wybranych kierunkach ekonomicznych, takich jak: zarządzanie, ekonomia, finanse i rachunkowość czy gospodarka przestrzenna.
3. Wzrosty procentowe w naborach na poszczególne kierunki kształcenia są zazwyczaj większe na studiach stacjonarnych, a procentowe spadki – na studiach niestacjonarnych, z wyjątkiem dwóch specyficznych grup kierunków, w przypadku których trend wzrostowy jest silniejszy na studiach niestacjonarnych: matematycznej i statystycznej¹² oraz medycznej.

Do analizy włączono 409 szkół proponujących kształcenie na kierunkach stacjonarnych oraz 460 uczelni na kierunkach niestacjonarnych. Zgromadzone dane opisują 3494 kierunki¹³ oferowane w trybie stacjonarnym i 3158 w trybie niestacjonarnym.

¹² Należy jednak pamiętać, jednak należy, że na kierunkach należących do grupy matematyczno-statystycznej kształci się najmniej studentów z wszystkich grup.

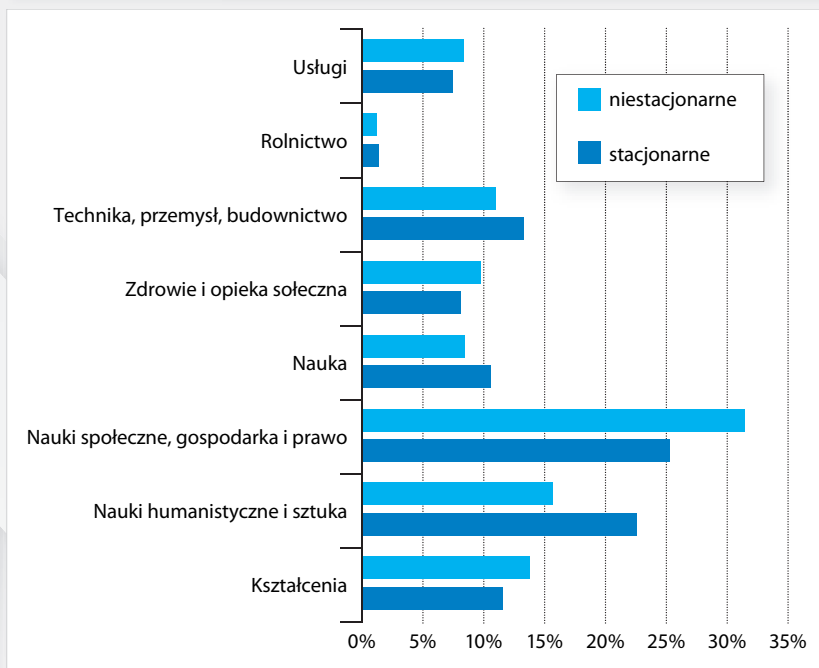
¹³ W tym przypadku przez kierunek rozumiemy pojedynczy kierunek oferowany przez pojedynczą szkołę.

Uwzględniając podział kierunków kształcenia na 8 dużych grup (zgodnych z klasyfikacją ISCED), zauważamy istnienie niewielkich różnic pomiędzy ofertą kierunkową na studiach stacjonarnych oraz niestacjonarnych. Różnice te są następujące:

- zdecydowanie bardziej rozbudowana jest oferta kształcenia z zakresu nauk społecznych, gospodarki i prawa na studiach niestacjonarnych (różnica w ilości oferowanych kierunków – 7%);
- zdecydowanie bardziej rozbudowana jest oferta kształcenia z zakresu nauk humanistycznych i sztuki na studiach stacjonarnych (różnica w liczbie oferowanych kierunków – 13%);
- Występuje większa przewaga w ofercie kształcenia na studiach niestacjonarnych kierunków z grup: usługi, zdrowie i opieka społeczna, kształcenie;
- Natomiast większa przewaga w ofercie kształcenia na studiach stacjonarnych dotyczy kierunków z grup: technika, przemysł, budownictwo oraz nauka.

ANALIZOWANE TYPY SZKÓŁ WYŻSZYCH

Wykres 2.1.1. Odsetek kierunków zaklasyfikowanych do poszczególnych grup oferowanych na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.

Jak wspomniano we wprowadzeniu do niniejszego rozdziału, w dalszej części opracowania będziemy starali się scharakteryzować zmiany, jakie zaszły w preferencjach w zakresie kierunku kształcenia w grupie polskich studentów. Preferencje te zostaną opisane z perspektywy modyfikacji naborów na poszczególne kierunki w latach 2009–2010.

Na wstępie należy podkreślić, że wielkość naboru na konkretny kierunek zależy z jednej strony od preferencji kandydatów na studia, z drugiej – od decyzji odnośnie zwiększenia limitów przyjęć, które są podejmowane wewnątrz uczelni. Stąd, o ile zwiększenie naborów między 2009 r. a 2010 r. można uznać za sukces szkoły, to nabór na tym samym poziomie nie jest bynajmniej porażką uczelni (liczba kandydatów na studia mogła być większa od liczby przyjętych).

Spoglądając na poniższą tabelę, charakteryzującą zmiany w naborach na studia stacjonarne I stopnia pomiędzy 2009 r. a 2010 r., możemy sformułować następujące wnioski:

- **kierunki, w których kształciło się w 2009 r. i 2010 r. najwięcej studentów to te same kierunki, które wygrywają w rankingach popularności od kilku lat**, takie jak: pedagogika, zarządzanie, kierunki przygotowujące do wykonywania zawodu tłumacza, informatyka, prawo i ekonomia;
- mimo dużej **popularności kierunki te w 2010 r. odnotowały spadek liczby studentów – można zatem wnioskować, że powoli zaczyna ujawniać się skłonność kandydatów na studia do odwracania się od kierunków humanistycznych i społecznych**;
- równocześnie **widać wzrost zainteresowania kierunkami lekarskimi, ścisłymi i technicznymi** – w 2010 r. największe wzrosty procentowe w liczbie studentów studiów stacjonarnych I stopnia odnotowano w przypadku: matematyki, budownictwa, kierunku lekarskiego oraz automatyki i robotyki.

Tabela 2.2.1. Najpopularniejsze kierunki kształcenia – studia stacjonarne I stopnia (powyżej 10 tys. studentów)

Kierunek kształcenia	Liczba studentów (2009)	Liczba studentów (2010)	zmiana %
Matematyka	10241	11328	11%
Budownictwo	24275	25570	5%
Kierunek lekarski	16817	17486	4%
Automatyka i robotyka	10211	10437	2%
Inżynieria środowiska	15933	16040	1%
Zarządzanie i inżynieria produkcji	17819	17800	0%
Finanse i rachunkowość	16168	15979	-1%
Prawo	29414	29069	-1%
Filologia angielska	12970	12762	-2%
Psychologia	13122	12833	-2%
Informatyka	32020	30793	-4%
Tłumaczenia, warsztat tłumacza	39215	37542	-4%
Mechanika i budowa maszyn	17732	16889	-5%
Elektronika i telekomunikacja	11260	10286	-9%
Zarządzanie	41506	37641	-9%
Fizjoterapia	12995	11762	-9%
Ochrona środowiska	13757	12430	-10%
Turystyka i rekreacja	18299	16532	-10%
Pedagogika ogółem	44596	39489	-11%
Ekonomia	26588	23385	-12%
Wychowanie fizyczne, kultura fizyczna	12765	11066	-13%
Administracja	21446	18320	-15%

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.

Warto równocześnie zaznaczyć, że **w 2010 r. pojawiła się znaczna liczba nowych kierunków kształcenia**, takich jak: informatyka stosowana na Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie, technologie energii odnawialnej na SGGW w Warszawie, inżynieria akustyczna na Akademii Górniczo–hutniczej w Krakowie czy mediteranistyka na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim.

Największe procentowe wzrosty w liczbie studentów kształcących się na studiach stacjonarnych I stopnia odnotowano w przypadku kierunków, które możemy nazwać niszowymi. Należy do nich m.in. iberystyka, filologia czeska, filologia węgierska czy ekonofizyka.

Tabela 2.2.2. Kierunki kształcenia, na których nastąpił największy wzrost procentowy liczby studentów (między 2009 r. a 2010 r.)
– studia stacjonarne I stopnia i jednolite studia magisterskie

Kierunek	2009	2010	zmiana %
Iberystyka	28	187	568%
Filologia czeska	13	77	492%
Makrokierunek automatyka i robotyka, elektronika i telekomunikacja	316	1862	489%
Bezpieczeństwo wewnętrzne, publiczne	687	2124	209%
Filologia węgierska	38	106	179%
Ekonofizyka	36	81	125%
Makrokierunek (bioinformatyka i biologia systemów)	46	100	117%
Mikrobiologia (Uniwersytet Łódzki)	58	124	114%
Filologia rosyjska z językiem niemieckim (specjalność)	17	36	112%

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.

W przypadku kierunków zamieszczonych w tabeli 2.2.2 tak duży wzrost procentowy liczby studentów wynika w dużej mierze z faktu, że są to zazwyczaj kierunki względnie nowe (stąd wzrost naborów między 2009 r. a 2010 r. wpływa gwałtowniej na sumaryczny wzrost liczby studentów niż w przypadku szkół, które oferują kierunek od co najmniej 3 lat).

Cenne zatem wydaje się uzupełnienie danych z tabeli o zestawienie tych kierunków, które obecne są w ofercie kształcenia szkół wyższych od dłuższego czasu (więcej niż 3 lata), a które równocześnie **charakteryzowały się zwiększonym zainteresowaniem w 2010 r.** Kierunki te to: **bezpieczeństwo narodowe, logistyka, międzynarodowe stosunki gospodarcze, mechatronika, energetyka i inżynieria biomedyczna.**

W przypadku kierunków oferowanych w ramach magisterskich studiów uzupełniających nie zanotowano aż tak dużych spadków procentowych w naborach na najpopularniejsze kierunki studiów, jak było to w przypadku studiów I stopnia. Należy natomiast zwrócić uwagę na fakt, że:

1. Nadal utrzymuje się podobny wzór preferencji w zakresie kierunku kształcenia, jaki zaobserwowano na studiach I stopnia. Kierunki, na których studiuje największa liczba studentów to:

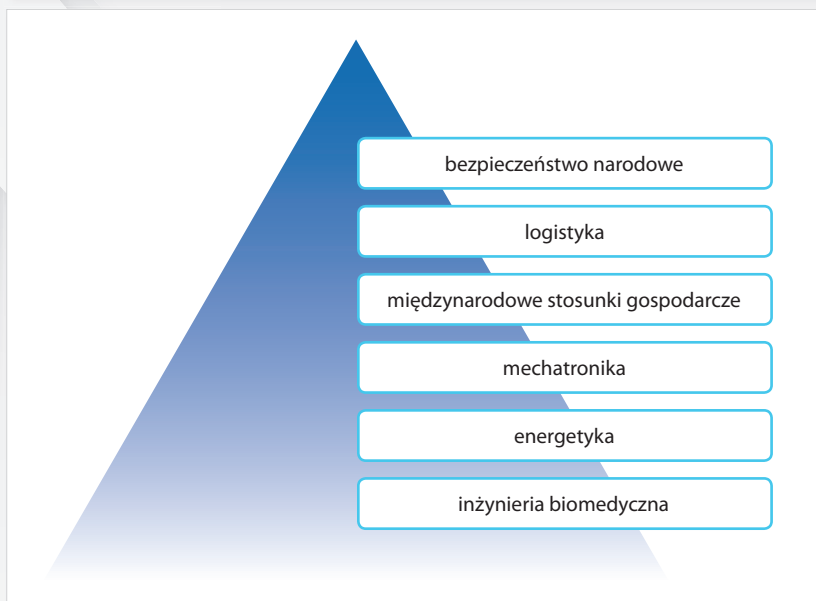
- Zarządzanie;
- Pedagogika;
- Ekonomia;
- Finanse i rachunkowość;
- Administracja;

- Turystyka i rekreacja;
- Filologia polska.

2. Na wysokich pozycjach plasują się też kierunki zaklasyfikowane do grupy kierunków związanych z przygotowaniem do wykonywania zawodu tłumacza.

3. Liczba studiujących na tych kierunkach na studiach II stopnia wykazuje tendencję wzrostową, a nie malejącą.

Rysunek 2.2.1. Najpopularniejsze kierunki studiów (liczba studentów w 2009 r. większa od 2 tys oraz równoczesny wzrost procentowy liczby studentów między 2009 r. a 2010 r. większy niż 30%) – studia niestacjonarne I stopnia i jednolite studia magisterskie)

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.

Podobnie było w przypadku kierunków oferowanych w ramach studiów niestacjonarnych – największe wzrosty procentowe można było zaobserwować na kierunkach unikatowych, dostępnych na wybranych uczelniach. Można zatem wnioskować, że w sytuacji niżu demograficznego szkoły wyższe zaczynają budować swoje przewagi konkurencyjne w oparciu o kierunki niszowe, których brak jest w ofercie innych szkół.

Kierunki, na których odnotowano największe procentowe wzrosty (poza kierunkami niszowymi) w przypadku studiów niestacjonarnych I stopnia i jednolitych magisterskich¹⁴ możemy zaliczyć do następujących grup kierunków:

- **związane z usługami edukacyjnymi i społecznymi** (nauczanie początkowe, praca socjalna, wychowanie przedszkolne);
- **związane z bezpieczeństwem** (bezpieczeństwo narodowe, inżynieria bezpieczeństwa, bezpieczeństwo wewnętrzne, publiczne);
- **związane ze zdrowiem** (pielęgniarstwo, położnictwo i ratownictwo medyczne, dietetyka).

Oprócz wymienionych grup kierunków, **wzmoczone zainteresowanie odnotowano w przypadku:**

- **Mechatroniki;**
- **Logistyki;**
- **Geodezji i kartografii.**

¹⁴ Niestety Główny Urząd Statystyczny gromadzi łącznie informacje na temat studiów I stopnia i jednolitych magisterskich.

Wzrasta zainteresowanie kierunkami niszowymi

Już od kilku lat wzrasta zainteresowanie kierunkami niszowymi, unikatowymi. Uczelnie coraz częściej traktują takie kierunki jako swoiste przewagi konkurencyjne. Tendencja ta była szczególnie widoczna w 2010 r., w którym została uruchomiona wyjątkowo duża liczba kierunków unikatowych. Takiej tendencji sprzyjać będzie także wdrożenie w Polsce Krajowych Ram Kwalifikacji.

Tabela 2.2.3. Kierunki studiów (studia niestacjonarne), na których odnotowano największy wzrost procentowy między 2009 r. a 2010 r. (w zestawieniu zostały umieszczone jedynie te kierunki, na których kształci się min. 1 tys. studentów) – studia I stopnia oraz jednolite studia magisterskie

Kierunek	2009	2010	zmiana %
Nauczanie początkowe	1739	3109	79%
Dietetyka	909	1451	60%
Bezpieczeństwo narodowe	5864	9285	58%
Mechatronika	873	1315	51%
Pielęgniarstwo	14986	19792	32%
Położnictwo	1470	1919	31%
Inżynieria bezpieczeństwa	1232	1583	28%
Ratownictwo medyczne	2813	3601	28%
Logistyka	8964	11078	24%
Praca socjalna	2097	2325	11%
Geodezja i kartografia	6138	6736	10%
Bezpieczeństwo wewnętrzne, publiczne	2016	5346	165%
Wychowanie przedszkolne	1309	2504	91%

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.

Podobną tendencję można zauważyć w przypadku studiów niestacjonarnych II stopnia. **W dalszym ciągu największe wzrosty procentowe między 2009 r. a 2010 r. zanotowano w przypadku nauczania początkowego oraz nauczania początkowego z wychowaniem przedszkolnym, za które najprawdopodobniej odpowiadała konieczność podwyższenia kwalifikacji przez znaczną część już pracujących nauczycieli przedszkoli i szkół podstawowych. Nie przewiduje się jednak, aby ta tendencja miała się utrzymywać w najbliższych latach** (większość gmin planuje redukcję etatów w przedszkolach, a ponadto na rynku jest coraz więcej absolwentów kierunków pedagogicznych).

Wzrosła też liczba studentów studiów niestacjonarnych II stopnia kształcących się na kierunku stosunki międzynarodowe (co jest zgodne z trendem widocznym na studiach stacjonarnych). Ponadto pomiędzy 2009 r. a 2010 r. istotnie zwiększyła się liczba studiujących fizjoterapię oraz pedagogikę specjalną.

Tabela 2.2.4. Kierunki studiów (studia niestacjonarne), na których odnotowano największy wzrost procentowy między 2009 r. a 2010 r. (w zestawieniu zostały umieszczone jedynie te kierunki, na których kształci się min. 1 tys. studentów) – studia II stopnia

Kierunek	2009	2010	zmiana %
Nauczanie początkowe	606	1552	156%
Stosunki międzynarodowe	3520	4775	36%
Pedagogika specjalna	2169	2819	30%
Fizjoterapia	4889	5619	15%
Nauczanie początkowe z wychowaniem przedszkolnym	4737	5333	13%
Międzynarodowe stosunki gospodarcze	915	1017	11%

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.

Zaskakujących wyników dostarcza analiza najpopularniejszych kierunków kształcenia na uczelniach technicznych oraz na uniwersytetach. Należy zwrócić uwagę na to, że:

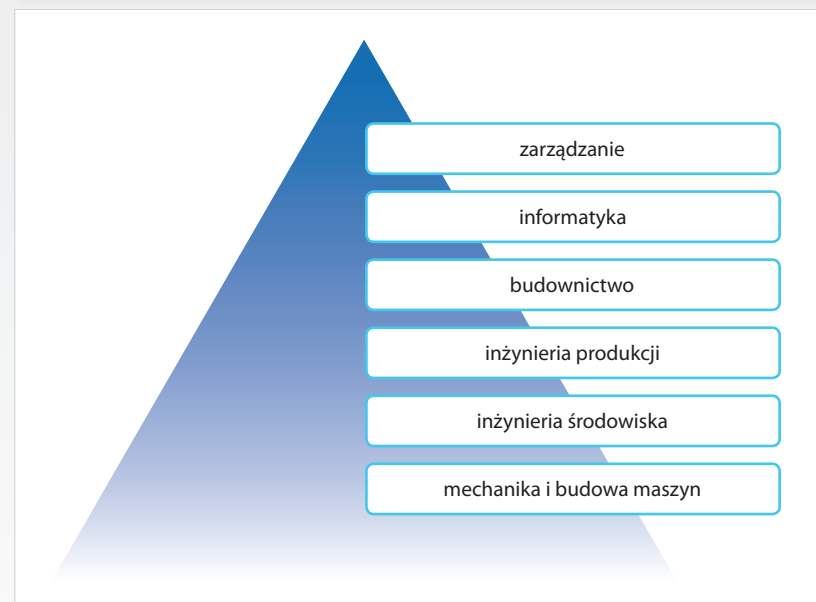
- na studiach stacjonarnych I stopnia na uczelniach technicznych kształcą się najczęściej: specjalistów z zakresu budownictwa, informatyki, mechaniki i budowy maszyn, inżynierii środowiska, zarządzania i inżynierii produkcji;
- najczęściej na uczelniach technicznych na studiach stacjonarnych II stopnia studenci kształcą się na kierunku zarządzanie (który w potocznym wyobrażeniu jest domeną uczelni ekonomicznych i uniwersytetów);
- oprócz zarządzania uczelnie, techniczne kształcą (na studiach II stopnia, stacjonarnych) najczęściej: informatyków, specjalistów z zakresu budownictwa, inżynierii produkcji, inżynierii środowiska oraz mechaniki i budowy maszyn

Podsumowując można powiedzieć, że **uczelnie te uzupełniają typowo techniczny profil oferty skierowanej do studentów o kierunki nietechniczne, które do niedawna gwarantowały pełne nabory**. Kierunki te to, przykładowo: zarządzanie, ekonomia, administracja czy różne filologie.

Najwięcej studentów uzupełniających studiów magisterskich na uniwersytetach kształcą się na kierunkach pedagogicznych, co też jest pewnego rodzaju zaskoczeniem – można byłoby się spodziewać, że dziedzina ta jest domeną wyższych szkół pedagogicznych. Mniej zaskakujące są **dalsze miejsca w rankingu atrakcyjności kierunków uniwersyteckich, które zajmują kierunki przygotowujące do wykonywania zawodu tłumacza oraz filologia polska, ale też ekonomia, zarządzanie i administracja.**

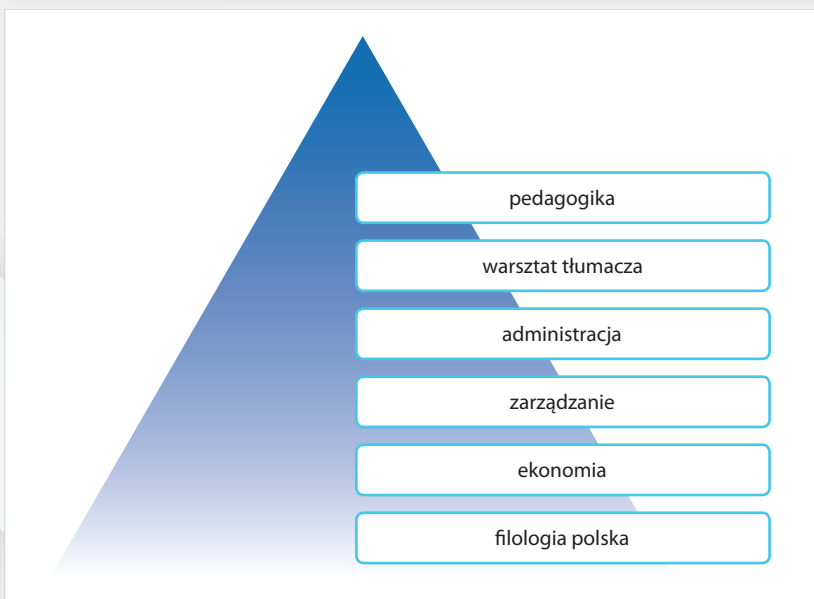
Bardziej oczywisty profil kształcenia uniwersyteckiego charakteryzuje studia stacjonarne I stopnia oraz jednolite studia magisterskie. Na studiach tych najczęściej studentów przygotowuje się do zawodu tłumacza, prawnika, a następnie pedagoga oraz filologa polskiego.

Rysunek 2.2.2. Kierunki na uczelniach technicznych, na których kształcą się największa liczba studentów – studia II stopnia

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.

Rysunek 2.2.3. Kierunki na uniwersytetach, na których kształcą się największa liczba studentów – studia II stopnia

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.

Podsumowując niniejszy fragment należy zwrócić uwagę na to, że:

- kierunki, na których studiuje największa liczba studentów to głównie kierunki humanistyczne, społeczne i ekonomiczne, jednak w 2010 r. odnotowały one spadek liczby studentów;
- wzrasta zainteresowanie kierunkami lekarskimi, ścisłymi i technicznymi, a także kierunkami unikatowymi;
- największe procentowe wzrosty odnotowały w przypadku studiów niestacjonarnych I stopnia i jednolitych magisterskich kierunki związane z usługami edukacyjnymi i społecznymi, z bezpieczeństwem oraz zdrowiem.

Od lat 90. ubiegłego wieku notuje się systematyczny wzrost liczby kobiet w populacji osób posiadających wyższe wykształcenie. Wzrost aspiracji edukacyjnych w grupie kobiet potwierdzają dane wskazujące na **większy (i systematycznie, choć wolno, wzrastający) odsetek kobiet kształcących się na uczelniach**. Zarówno w przypadku kierunków stacjonarnych, jak i niestacjonarnych waha się on pomiędzy 58% a 68% (w zależności od tego, czy są to studia I czy II stopnia). Wzrost ten jest najbardziej regularny w przypadku studiów stacjonarnych oferowanych przez uczelnie publiczne.

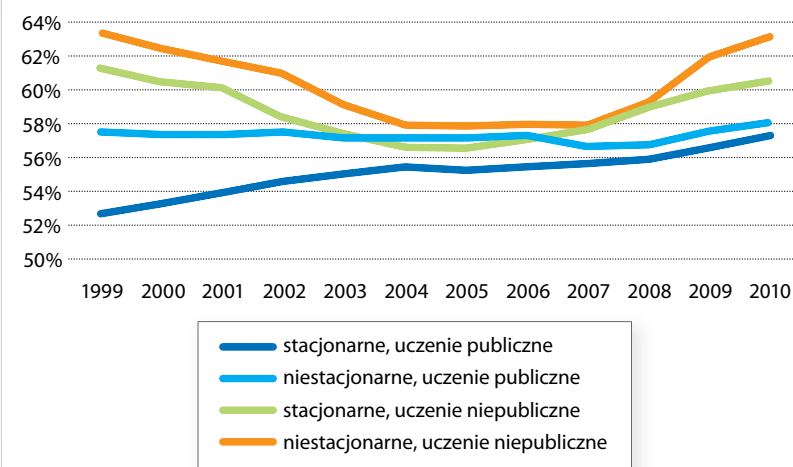
Wykres zamieszczony obok (wykres 2.3.1) wskazuje na kilka interesujących faktów. **Trend w zakresie zmiany odsetka kobiet kształcących się na uczelniach jest najbardziej stabilny w przypadku uczelni publicznych: odsetek kobiet wzrasta na kierunkach stacjonarnych, pozostaje taki sam na kierunkach niestacjonarnych**. Natomiast na uczelniach niepublicznych można zaobserwować okresowe spadki w odsetku studiujących kobiet (zarówno w trybie stacjonarnym, jak i niestacjonarnym), widoczne w latach 2002–2007.

Proporcja kobiet kształcących się na uczelniach niepublicznych zwiększa się systematycznie od 2007 r., a bezpośrednim powodem tego wzrostu jest nie tyle nasilenie się zainteresowania kobiet ofertą uczelni niepublicznych, co raczej drastyczny spadek zainteresowania studiami na uczelniach niepublicznych w grupie mężczyzn. Spadek ten będziemy próbowali wytłumaczyć w dalszej części raportu, odnosząc go do preferencji obu płci w zakresie kierunków kształcenia.

Kobiety na studiach uzupełniających magisterskich

Kobiety zdecydowanie częściej decydują się kontynuować kształcenie na studiach II stopnia. Mężczyźni częściej kończą edukację na poziomie tzw. studiów licencjackich.

Wykres 2.3.1. Odsetek kobiet studiujących na uczelniach w Polsce (w zależności od typu uczelni i trybu studiowania)

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS – BDL.

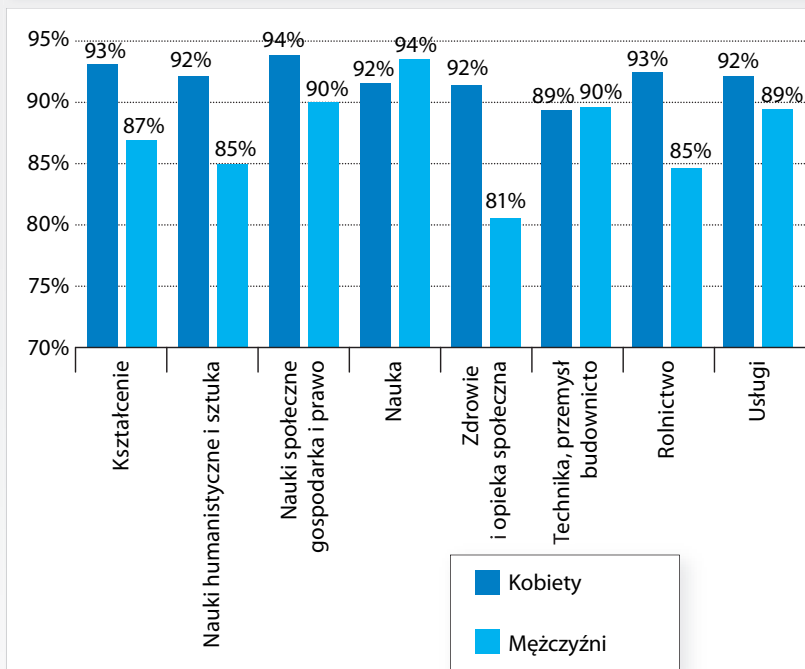
Skłonność do podjęcia kształcenia w ramach studiów II stopnia może w dużym stopniu zależeć od studiowanego kierunku. Zatem w dalszej części raportu przyjrzymy się, w jaki sposób zmienia się odsetek kobiet kształcących się na poszczególnych kierunkach w ramach studiów I i II stopnia.

Argumentów potwierdzających zaprezentowane powyżej wnioski dostarczają też wyniki I edycji badania „Bilans Kapitału Ludzkiego” (badanie sondażowe przeprowadzone wśród studentów szkół wyższych). Na wykresie 2.3.2 wyraźnie widać, że to kobiety zgłaszają większą chęć do kontynuowania edukacji na studiach magisterskich.

Istotne różnice w odsetku kobiet kształcących się na uczelniach ujawniają się dopiero w sytuacji kontroli stopnia, na którym kształcą się studenci. I tak, **kobiety zdecydowanie częściej kontynuują naukę na studiach II stopnia** (w 2010 r. stanowiły ponad 70% kształcących się na studiach niestacjonarnych). Podobna sytuacja ma miejsce w przypadku studiów stacjonarnych, na których kształcą się co roku ok. 68% kobiet.

Dane te potwierdzają, że część mężczyzn kończy swoją edukację po tzw. studiach licencjackich, kobiety natomiast są częściej skłonne (bądź częściej mogą) kontynuować kształcenie w ramach studiów magisterskich

Wykres 2.3.2. Odsetek studentów studiów I stopnia deklarujących zamiar kontynuowania nauki na studiach II stopnia (Nk= 10216, Nm = 6284)

Źródło: BKL – Badanie Studentów 2010.

Widać też wyraźnie, że różnice w stopniu deklarowanej skłonności do kontynuowania kształcenia w ramach studiów II stopnia nie są drastyczne w przypadku kierunków należących do takich grup, jak:

- Technika, przemysł, budownictwo (różnica 1% na korzyść mężczyzn);
- Nauka (2% na korzyść mężczyzn).

Jedynie w zakresie tych grup kierunków odsetek mężczyzn deklarujących kontynuowanie kształcenia na studiach II stopnia jest wyższy od analogicznego odsetka kobiet.

Największe różnice w zwerbalizowanej skłonności kobiet i mężczyzn do poszerzania posiadanych kwalifikacji w ramach studiów magisterskich są widoczne wśród studentów kierunków należących do grup:

- Zdrowie i opieka społeczna (11% na niekorzyść mężczyzn);
- Rolnictwo (8% na niekorzyść mężczyzn);
- Nauki humanistyczne i sztuka (7% na niekorzyść mężczyzn);

Skłonność mężczyzn do kontynuowania kształcenia na studiach II stopnia

Im bardziej ścisły kierunek kształcenia, tym większa deklarowana skłonność mężczyzn do kontynuowania nauki w ramach studiów II stopnia.

- Kształcenie (6% na niekorzyść mężczyzn)
- Nauki społeczne, gospodarka i prawo (4% na niekorzyść mężczyzn).

Skłonność kobiet do kontynuowania edukacji na poziomie studiów II stopnia jest względnie jednorodna (nie różni się między kierunkami), choć jest największa w przypadku kierunków, takich jak:

- Nauki społeczne, gospodarka i prawo (94%);
- Kształcenie (93%);
- Rolnictwo (93%).

W przypadku mężczyzn najwięcej deklaracji o kontynuowaniu kształcenia w ramach studiów magisterskich padło wśród osób studiujących w ramach kierunków z grup:

- Nauka (94%);
- Technika, przemysł, budownictwo (90%).

Zróżnicowanie wyboru kierunku kształcenia ze względu na płeć

W Polsce widoczne jest silne zróżnicowanie wyboru kierunku kształcenia ze względu na płeć. Kobiety wybierają zdecydowanie częściej kierunki, które są rzadziej poszukiwane przez pracodawców, a także są przeciętnie gorzej płatne.

Analizując dane charakteryzujące stopień dominacji określonej płci w ramach kierunku kształcenia, można sformułować kilka wniosków. Wnioski te wydają się być szczególnie ciekawe w momencie uwzględnienia zarówno proporcji kobiet i mężczyzn na poszczególnych kierunkach, jak i studiujących na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych. Po pierwsze, należy zwrócić uwagę na to, że **nie odnotowano drastycznych zmian pomiędzy 2009 r. a 2010 r. w odsetku kobiet kształcących się na poszczególnych typach kierunków. Trudno jest więc mówić o gwałtownej zmianie w tym zakresie.**

Po drugie, wyraźnie widać, że **kierunki kształcenia na poziomie wyższym dzielą się na typowo kobiece, typowo męskie oraz neutralne.**

Wśród typowo kobiecych kierunków (odsetek kobiet studiujących na kierunku w ramach studiów stacjonarnych wyższy od 65%) należy wymienić:

- Opiekę społeczną (kobiety stanowią na tym kierunku ok. 87% na studiach I stopnia oraz ok. 91% na studiach II stopnia);
- Kierunki pedagogiczne (ok. 79% na studiach I stopnia oraz ok. 80% na studiach II stopnia);
- Kierunki biologiczne (ok. 72% na studiach I stopnia oraz ok. 76% na studiach II stopnia);
- Kierunki medyczne (ok. 72% na studiach I stopnia oraz ok. 84% na studiach II stopnia);
- Kierunki humanistyczne (ok. 72% na studiach I stopnia oraz ok. 79% na studiach II stopnia);
- Kierunki artystyczne (ok. 70% na studiach I stopnia oraz ok. 67% na studiach II stopnia);

- Kierunki z grupy dziennikarstwa i informacji (ok. 69% na studiach I stopnia oraz ok. 74% na studiach II stopnia);
- Kierunki z grupy usługi dla ludności (ok. 69% na studiach I stopnia oraz ok. 65% na studiach II stopnia);
- Kierunki społeczne (ok. 66% na studiach I stopnia oraz ok. 67% na studiach II stopnia).

Interesujące jest to, że **w przypadku większości wymienionych kierunków odsetek kobiet w grupie uczących się wzrasta na studiach II stopnia.** Wyjątkiem są grupy kierunków: artystyczne i usługi dla ludności, w przypadku których to proporcja mężczyzn na studiach magisterskich nieco się powiększa (na studiach artystycznych o ok. 2–3%, na studiach z grupy usługi dla ludności o ok. 3–5%).

Typowo męskie kierunki (odsetek mężczyzn studiujących na kierunku w ramach studiów stacjonarnych wyższy od 65%), to kierunki z grup:

- Inżynieryjno–technicznej (ok. 77% mężczyzn na studiach I stopnia oraz ok. 60% na studiach II stopnia);
- Usług transportowych (ok. 80% na studiach I stopnia oraz ok. 58% na studiach II stopnia);
- Informatycznej (ok. 87% na studiach I stopnia oraz ok. 84% na studiach II stopnia).

Do grupy kierunków, w przypadku których wśród uczących się przeważają mężczyźni można dodatkowo zaliczyć kierunki z grup: architektury i budownictwa oraz ochrony i bezpieczeństwa (jednak dominacja mężczyzn nie jest tu aż tak widoczna).

Tabela 2.3.1. Odsetek kobiet studiujących na poszczególnych kierunkach (studia stacjonarne). Kierunki, w przypadku których nie wprowadzono podziału na 2 stopnie zostały wyróżnione szarym kolorem

Grupa kierunków:	% kobiet na kierunku w 2009 r. – I stopień i jednolite magisterskie	% kobiet na kierunku w 2010 r. – I stopień i jednolite magisterskie	% kobiet na kierunku w 2009 r. – II stopień	% kobiet na kierunku w 2010 r. – II stopień
Opieki społecznej	87,38%	86,63%	92,86%	89,02%
Pedagogiczna	78,85%	80,21%	79,32%	81,86%
Biologiczna	72,01%	71,94%	76,72%	76,45%
Medyczna	71,83%	71,77%	85,02%	83,89%
Humanistyczna	71,64%	71,87%	79,99%	78,43%
Artystyczna	69,11%	69,59%	66,09%	67,35%
Dziennikarstwa i informacji	69,07%	68,63%	74,22%	74,96%
Usługi dla ludności	68,52%	69,82%	66,00%	63,87%
Społeczna	66,00%	66,81%	67,08%	66,76%
Weterynaryjna	63,18%	63,38%		
Fizyczna	61,56%	62,25%	62,92%	63,98%
Matematyczna i statystyczna	59,35%	62,40%	67,16%	65,78%
Rolnicza, leśna i rybactwa	58,42%	58,34%	65,94%	62,63%
Ekonomiczna i administracyjna	57,98%	58,45%	63,33%	63,06%
Prawna	53,70%	55,21%		
Ochrony środowiska	50,09%	51,66%	61,31%	58,23%
Produkcji i przetwórstwa	49,52%	50,60%	62,40%	61,02%
Architektury i budownictwa	41,97%	43,35%	47,22%	45,81%
Ochrony i bezpieczeństwa	40,19%	45,15%	43,37%	40,85%
Inżynierjno–techniczna	22,51%	23,40%	44,33%	38,80%
Usług transportowych	19,34%	21,47%	48,99%	34,75%
Informatyczna	12,23%	12,33%	15,42%	16,23%

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.

Dodatkowo, warto zaznaczyć, że **nawet w przypadku kierunków typowo „męskich” na studiach II stopnia wzrasta odsetek studiujących kobiet.** Wobec powyższego możemy wnioskować, że bez względu na kierunek kształcenia, **to kobiety są bardziej skłonne kontynuować edukację (w odróżnieniu od mężczyzn).** Zatem to one zdecydowanie częściej zdobywają tytuł magistra.

Oprócz wymienionych dwóch grup kierunków, „żeńskich” i „męskich”, należy wyróżnić szeroki zakres kierunków, na których żadna z płci nie dominuje (różnica między odsetkiem kobiet i mężczyzn jest mniejsza od 30 punktów procentowych). Również w przypadku tych kierunków na studiach stacjonarnych kształcą się więcej kobiet niż mężczyzn – różnica nie jest jednak aż tak widoczna.

Kierunki te należą do grup:

- Weterynaryjnej;
- Fizycznej;
- Matematycznej i statystycznej;
- Rolniczej, leśnej i rybactwa;
- Ekonomicznej i administracyjnej;
- Prawnej;
- Ochrony środowiska;
- Produkcji i przetwórstwa.

Tabela 2.3.2. Odsetek kobiet studiujących na poszczególnych kierunkach (studia niestacjonarne). Kierunki, w przypadku których nie wprowadzono podziału na 2 stopnie zostały wyróżnione szarym kolorem.

Grupa kierunków:	% kobiet na kierunku w 2009 r. – I stopień i jednolite magisterskie	% kobiet na kierunku w 2010 r. – I stopień i jednolite magisterskie	% kobiet na kierunku w 2009 r. – II stopień	% kobiet na kierunku w 2010 r. – II stopień
Opieki społecznej	89,29%	88,99%	82,09%	89,47%
Pedagogiczna	78,79%	80,50%	81,94%	84,44%
Medyczna	74,71%	77,19%	83,58%	82,48%
Humanistyczna	73,28%	74,11%	84,02%	83,76%
Usługi dla ludności	67,69%	71,15%	68,73%	69,58%
Społeczna	65,57%	67,12%	69,47%	69,74%
Artystyczna	64,73%	65,63%	65,05%	64,05%
Dziennikarstwa i informacji	64,18%	62,87%	67,19%	67,88%
Weterynaryjna	63,72%	67,83%		
Ekonomiczna i administracyjna	61,46%	61,98%	70,10%	70,03%
Matematyczna i statystyczna	59,66%	58,80%	77,71%	72,99%
Prawna	59,34%	59,58%		
Fizyczna	58,22%	58,89%	65,17%	65,88%
Biologiczna	49,75%	47,69%	62,85%	63,28%
Rolnicza, leśna i rybactwa	34,54%	33,38%	45,69%	43,71%
Produkcji i przetwórstwa	28,98%	29,40%	34,35%	36,67%
Ochrony środowiska	27,77%	29,36%	34,74%	35,51%
Ochrony i bezpieczeństwa	26,78%	29,87%	31,06%	33,73%
Architektury i budownictwa	26,45%	28,04%	26,64%	25,15%
Usług transportowych	9,62%	9,98%	16,30%	14,44%
Informatyczna	6,72%	7,30%	9,09%	8,56%
Inżynieryjno-techniczna	6,03%	6,15%	9,30%	9,45%

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.

Cennych danych dostarcza analogiczne zestawienie odsetka kobiet i mężczyzn kształcących się na studiach niestacjonarnych. Pozwala ono trafniej zobrazować motywacje do wyboru określonego kierunku kształcenia, o których świadczy fakt dokonania przez kobiety i mężczyzn inwestycji finansowych w uzyskanie odpowiednich kwalifikacji.

Podobnie jak w przypadku studiów stacjonarnych, tak i na większości kierunków niestacjonarnych przeważają kobiety.

Również w przypadku studiów niestacjonarnych kierunki można podzielić na te bardziej sfeminizowane, których jest więcej, oraz te zmaskulinizowane, których jest mniej.

To co odróżnia studia **niestacjonarne** od stacjonarnych, to **większy odsetek mężczyzn kształcących się na kierunkach typowo kobiecych** (mniejszy poziom sfeminizowania tych kierunków) oraz **większa liczba** – niż w przypadku studiów stacjonarnych – **kierunków typowo męskich**.

W zasadzie – w przypadku studiów niestacjonarnych – jedynie kierunki należące do grup: opieka społeczna, pedagogiczna, medyczna i humanistyczna, są w takim samym stopniu zdominowane przez kobiety, jak analogiczne kierunki na studiach stacjonarnych.

Sfeminizowanie trybów kształcenia

Kształcenie na studiach stacjonarnych częściej wybierają kobiety, dlatego też poziom sfeminizowania tych kierunków jest stanowczo wyższy niż w przypadku studiów niestacjonarnych. Można zatem powiedzieć, że to kobiety zdecydowanie częściej czerpią profity z darmowej edukacji.

Pozostałe kierunki „żeńskie” charakteryzują się niższym odsetkiem kobiet studiujących na studiach niestacjonarnych. **Najistotniejsze różnice widoczne są w przypadku kierunków biologicznych. Odsetek kobiet kształcących się na studiach stacjonarnych jest prawie dwukrotnie wyższy od analogicznego odsetka na studiach niestacjonarnych** (ok. 72–76% kobiet na studiach stacjonarnych, ok. 49–63% na studiach niestacjonarnych).

Tak jak zostało powiedziane, **w przypadku studiów niestacjonarnych zwiększa się liczba kierunków, na których dominują mężczyźni**. Do takich kierunków na tzw. studiach „zaocznych” należy zaklasyfikować kierunki z grup:

- Inżynierjno–technicznej (od 6% do 9% kobiet na studiach niestacjonarnych oraz od 23% do 44% na studiach stacjonarnych);

- Informatycznej (od 7% do 9% kobiet na studiach niestacjonarnych oraz od 12% do 16% na studiach stacjonarnych);
- Usług transportowych (od 10% do 16% kobiet na studiach niestacjonarnych oraz od 19% do 49% na studiach stacjonarnych);
- Architektury i budownictwa (od 25% do 28% kobiet na studiach niestacjonarnych oraz od 42% do 47% na studiach stacjonarnych);
- Ochrony i bezpieczeństwa (od 27% do 34% kobiet na studiach niestacjonarnych oraz od 40% do 45% na studiach stacjonarnych);
- Ochrony środowiska (od 27% do 35% kobiet na studiach niestacjonarnych oraz od 50% do 61% na studiach stacjonarnych);
- Produkcji i przetwórstwa (od 29% do 37% kobiet na studiach niestacjonarnych oraz od 50% do 62% na studiach stacjonarnych);
- Rolniczej, leśnej i rybactwa (od 35% do 46% kobiet na studiach niestacjonarnych oraz od 58% do 66% na studiach stacjonarnych).

Podsumowując, przedstawione powyżej dane jasno sugerują, że to **głównie kierunki niestacjonarne wpływają na wysoki poziom zmaskulinizowania kierunków ścisłych**. Na kierunkach stacjonarnych różnica w odsetku mężczyzn i kobiet jest zdecydowanie mniejsza, a także zmniejsza się z roku na rok. Można zatem sformułować dwie tezy, istotne dla kreowania polityk edukacyjnych:

1. **Wyrównywanie szans rynkowych między kobietami i mężczyznami poprzez zmianę profilu wykształcenia kobiet będzie następować dzięki studiom stacjonarnym.**

2. W związku ze wzrastającymi aspiracjami edukacyjnymi i zawodowymi **kobiet**¹⁵, a także ze względu na ich przeciętnie wyższe osiągnięcia edukacyjne na poziomie kształcenia obowiązkowego i ponadgimnazjalnego, to one **staną się głównymi beneficjentkami bezpłatnej edukacji**. Tym samym, **poziom sfeminizowania kierunków stacjonarnych będzie rósł. To z kolei może przynieść dalsze konsekwencje dla systemu szkolnictwa wyższego, choćby w postaci wzrastającej feminizacji ośrodków akademickich**¹⁶.

„Męskie” i „żeńskie” kierunki kształcenia

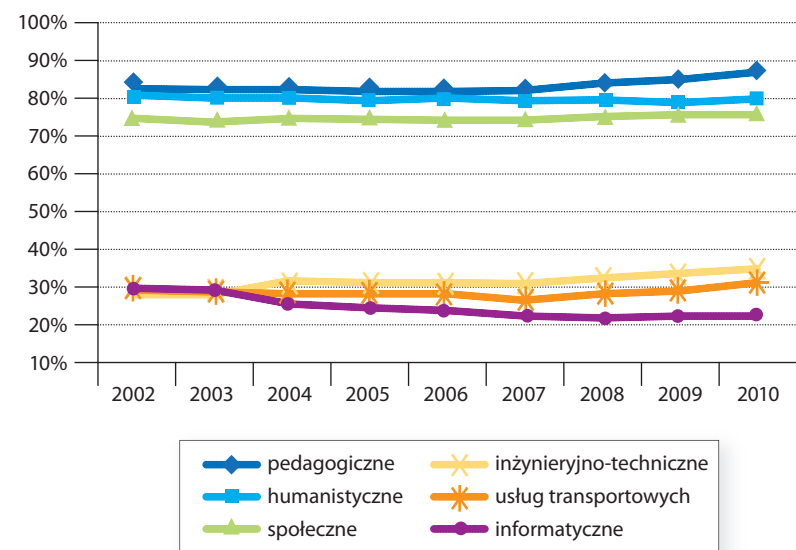
Poziom zmaskulinizowania typowo „męskich” kierunków jest zdecydowanie wyższy na studiach niestacjonarnych. Natomiast na studiach stacjonarnych nie obserwuje się aż tak dużych dysproporcji odnośnie płci osób uczących się. Można zatem postawić tezę, że dla wyrównywania się różnic w profilach kształcenia kobiet i mężczyzn większe znaczenie mają nabory na studia stacjonarne niż niestacjonarne.

¹⁵ Wyniki I edycji badania „Bilans Kapitału Ludzkiego” potwierdzają, że to kobiety częściej planują kontynuować naukę w ramach studiów wyższych w trybie stacjonarnym. O ok. 10% więcej kobiet niż mężczyzn zamierza kształcić się na studiach w trybie stacjonarnym. W przypadku deklaracji kontynuowania nauki na studiach niestacjonarnych odsetek ten wynosi 0,5.

¹⁶ Tezę tę potwierdzają m.in. dane GUS na temat zmian w zakresie proporcji kobiet i mężczyzn zatrudnionych na stanowiskach dydaktyczno–naukowych w polskich szkołach wyższych.

Aby sformułować poprawne wnioski na temat tempa feminizowania się lub maskulinizowania poszczególnych kierunków kształcenia, należy przedstawić analizy w nieco szerszej perspektywie czasowej. W tym celu posłużymy się danymi z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Wykres 2.3.3. Odsetek kobiet kształcących się na poszczególnych kierunkach w ramach studiów stacjonarnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.

Wykres 2.3.3 potwierdza wcześniejsze sądy. Na przestrzeni ostatnich dziewięciu lat można było zaobserwować widoczny wzrost odsetka kobiet kształcących się w trybie stacjonarnym w ramach kierunków typowo „kobięcych”. Tendencję tę zidentyfikowano w przypadku kierunków pedagogicznych oraz społecznych. Co ciekawe, na kierunkach humanistycznych odsetek kobiet, w zasadzie, nie uległ zmianie.

Nieco mniejszą dynamikę wzrostu odsetka studiujących kobiet (dalej jednak jest to wzrost) można zaobserwować w grupie kierunków typowo „męskich”: inżynierijno–technicznych oraz usług transportowych.

Odmienny wzór zmian cechuje kierunki informatyczne – w tym przypadku możemy mówić raczej o coraz większej ich maskulinizacji.

Podsumowując informacje na temat preferencji i zmian preferencji w zakresie kierunku kształcenia w grupie kobiet i mężczyzn, należy zwrócić uwagę na:

- widoczny wzrost aspiracji edukacyjnych kobiet;
- zdecydowanie większą skłonność kobiet do kontynuowania kształcenia w ramach studiów II stopnia;
- wzrost odsetka kobiet kształcących się w trybie dziennym oraz na uczelniach publicznych (kobiety stają się głównymi beneficjentkami publicznego sektora edukacji);
- widoczny podział kierunków na typowo kobiece (częściej przygotowujące do zawodów gorzej płatnych i rzadziej poszukiwanych na rynku), typowo męskie (zazwyczaj przygotowujące do zawodów lepiej płatnych i częściej poszukiwanych na rynku) oraz neutralne;

- mniejszy poziom sfeminizowania kierunków typowo kobiecych i większy stopień zmaskulinizowania kierunków typowo męskich widoczny na studiach niestacjonarnych;
- większą liczbę kierunków typowo męskich (w których odsetek mężczyzn przekracza 60%) na studiach niestacjonarnych;
- wzrost w ciągu ostatnich lat odsetka kobiet kształcących się w trybie stacjonarnym na kierunkach typowo kobiecych;
- zdecydowanie wolniejszy wzrost analogicznego odsetka na kierunkach typowo męskich;
- wzrost maskulinizacji jedynie w przypadku kierunków informatycznych.

Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP) jest agencją rządową podlegającą Ministrowi właściwemu ds. gospodarki. Powstała na mocy ustawy z 9 listopada 2000 r. Zadaniem Agencji jest zarządzanie funduszami z budżetu państwa i Unii Europejskiej, przeznaczonymi na wspieranie przedsiębiorczości i innowacyjności oraz rozwój zasobów ludzkich.

Od ponad dekady PARP wspiera przedsiębiorców w realizacji konkurencyjnych i innowacyjnych przedsięwzięć. Celem działania Agencji jest realizacja programów wspierających działalność innowacyjną i badawczą małych i średnich przedsiębiorstw (MSP), rozwój regionalny, wzrost eksportu, rozwój zasobów ludzkich oraz wykorzystywanie nowych technologii.

Misją PARP jest tworzenie korzystnych warunków dla zrównoważonego rozwoju polskiej gospodarki poprzez wspieranie innowacyjności i aktywności międzynarodowej przedsiębiorstw oraz promocja przyjaznych środowisku form produkcji i konsumpcji.

W perspektywie finansowej obejmującej lata 2007–2013 Agencja jest odpowiedzialna za wdrażanie działań w ramach trzech programów operacyjnych – Innowacyjna Gospodarka, Kapitał Ludzki i Rozwój Polski Wschodniej.

Centrum Ewaluacji i Analiz Polityk Publicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego (CEiAPP UJ) zostało utworzone w 2008 r., jako uniwersytecka autonomiczna jednostka naukowo-badawcza. Głównym obszarem działalności Centrum jest współpraca z administracją publiczną – zarówno centralną, jak i regionalną, w zakresie ewaluacji i analizy polityk publicznych oraz ich metodologii. Działalność Centrum obejmuje usługi edukacyjne oraz prowadzenie badań naukowych i stosowanych, prac eksperckich i analitycznych skierowanych przede wszystkim do sektora administracji publicznej różnych szczebli.

W ciągu kilku lat działalności pracownicy i eksperci Centrum realizowali liczne projekty dla instytucji administracji centralnej – Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Ministerstwa Finansów, Kancelarii Premiera Rady Ministrów, Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, Pracodawców RP. Przez cały czas Centrum współpracuje również z instytucjami regionalnymi – Wojewódzkim Urzędem Pracy w Krakowie, Urzędem Marszałkowskim Województwa Małopolskiego oraz innymi ośrodkami naukowymi i badawczymi – Uniwersytetem Ekonomicznym w Krakowie, Małopolską Szkołą Administracji Publicznej czy Wojewódzkim Urzędem Statystycznym w Krakowie.